

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Čtenářství žáků

Pupil's reading

Vedoucí práce:

PaeDr. Nataša Mazáčová, Ph.D.

Autor:

Bc. Marcela Bartošová

2019

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce PaedDr. Nataše Mazáčové, Ph.D. za její trpělivost, ochotu a cenné rady při vypracování práce.

Dále chci poděkovat učitelům a žákům, kteří se podíleli na výzkumu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci „Čtení žáků a studentů“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27.8. 2019

Bc. Marcela Bartošová

Anotace

Tématem předložené práce je čtenářství žáků, konkrétně žáků z 5. a 6. tříd základních škol a žáků primy osmiletého gymnázia. Zaměřuje se na postoje žáků ke čtení a na jejich žánrové preference. Teoretická část definuje pojmy čtení, čtenářství a čtenářská gramotnost. Dále se věnuje faktorům ovlivňujícím čtenářství žáků a výzkumům dětského čtenářství. Empirická část srovnává výsledky kvantitativně-kvalitativních dotazníků a porovnává je s několika výzkumy provedenými v České republice. Výsledky výzkumu potvrzují podporu čtenářství ze strany rodiny i školy. Čtení knih stále patří k oblíbeným aktivitám žáků, věnují se mu několikrát týdně, přibližně 30 – 60 minut a nejčastěji čtou dobrodružnou literaturu. Při srovnání odpovědí mladších a starších žáků se jejich odpovědi liší jen v otázkách školní četby a preferencí volnočasových aktivit.

Klíčová slova

čtenář, čtenářská gramotnost, čtenářství, čtení, knihovny, metody výuky, základní škola

Annotation

The topic of this work is pupils' reading, specifically pupils of the 5th and 6th grades of primary schools and pupils of the 1st grade of eight-year grammar school. It focuses on pupils' attitudes to reading and their genre preferences. The theoretical part defines the terms reading, reading activities and reading literacy. It also deals with the factors influencing pupils' reading and research of children's reading activities. The empirical part compares the results of quantitative-qualitative questionnaires and compares them with several researches developed in the Czech Republic. Results of the research confirm the support of family and school reading. Reading books is still one of the pupils' favourite activities, they read several times a week, approximately 30-60 minutes and they read adventure literature most often. When comparing the answers of younger and older pupils, their answers differ only in questions of school reading and preferences of leisure activities.

Keywords

Reader, reading literacy, reading activities, reading, libraries, teaching methods, primary school.

Obsah

Úvod	7
Teoretická část	9
1. Vymezení základních pojmů	10
1.1. Čtení.....	10
1.2 Čtenářství.....	12
1.3 Čtenářská gramotnost	12
2 Faktory působící na rozvoj čtenářství.....	15
2.1. Vliv rodiny.....	16
2.2 Vliv školy	18
2.3 Ostatní vlivy	20
3. Výzkumy dětského čtenářství.....	25
4. Shrnutí teoretické části	29
Empirická část	32
1. Popis respondentů.....	33
2. Výzkumný vzorek.....	34
3. Výzkumný nástroj.....	35
4. Výzkumné otázky	36
5. Analýza výsledků dotazníků.....	37
5.1 Shrnutí dotazníkového šetření	77
5. Polostrukturovaný rozhovor s učiteli I. a II. stupně oslovených žáků.....	80
5.1 Cíl polostrukturovaného rozhovoru.....	80
5.2 Výzkumný nástroj.....	80
5.3 Výzkumný vzorek.....	80
5.4 Polostrukturované rozhovory s učiteli	81
Závěr	84
Seznam použité literatury	88
Přílohy	91

Úvod

V pedagogické praxi je čtenářství žáků stále aktuálním tématem. Bez dobře ovládnutých technik čtení bude mít žák problém se dále vzdělávat a později může mít problémy i v běžném životě, například s uplatněním na trhu práce.

Čtenářství žáků je v dnešní době často zkoumanou otázkou a to nejen v odborných pracích a mezinárodních výzkumech. Tato problematika se dostala i do povědomí společnosti, například prostřednictvím kampaní *Celé Česko čte dětem*, nebo *Noc s Andersenem*. Programy na podporu dětských čtenářů, začaly být více medializovány a dostaly se tak k většímu množství rodičů i dětí. Děti musí ovládat nejen dovednost číst, ale umět pracovat s textem, rozumět mu a vyhledat v něm informace. Být tedy čtenářsky gramotný.

Čtenářskými postoji se zabývá i mezinárodní výzkum PIRLS, který se zaměřuje na čtenářskou gramotnost žáků 4. tříd. Jeho výsledky ukazují, že 80 % českých dětí čtení baví. Konkrétně 30 % uvádí, že mají čtení velmi rádi, což je o 13 % méně, než je mezinárodní průměr. Čtení má docela rádo 50 % dotázaných žáků v ČR, zde mezinárodní průměr převyšujeme o 9 %. Bohužel nad mezinárodním průměrem jsme i u odpovědi čtení mě nebaví, přestože jen o 4 %. Z výsledků výzkumu jsou viditelné pozitivní výsledky v rodinném působení na žáky, 46 % českých žáků se věnovalo počátečním čtenářským dovednostem (v rodině, před nástupem do školy).

Rozsáhlý průzkum na toto téma byl uskutečněn již v roce 2003 *Jak čtou české děti: analýza výsledků sociologického výzkumu* (Gabal, Helšusová, 2003). Následně uskutečnila národní knihovna v letech 2013/2014 a 2017 rozsáhlý výzkum dětského čtenářství (České děti jako čtenáři. České děti a mládež jako čtenáři 2017). Tyto výzkumy ukazují pozitivnější výsledky, pro 65 % mladších školních dětí (6 – 8 let) patří čtení mezi zábavné aktivity. Pozitivně hodnotí čtení i starší školní děti (9 – 14 let) celkem 54 %.

Další výzkumy na toto téma uskutečnila Ostravská univerzita nebo Nová škola, o. p. s. Všechny výše uvedené výzkumy i další odborná literatura se shodují na třech základních faktorech, které dětského čtenáře ovlivňují, rodina – škola - „ostatní“. Pod kolonku ostatní můžeme zařadit působení knihoven, médií i dalších sociálních skupin.

Jsou však tyto výsledky platné i na malém neselektovaném množství žáků? Pamatují si, že si s nimi rodiče četli a povídali si o knihách? Pokračují v tom i v pozdějším věku? Čtou žáci i jen pro svou zábavu a nejen pro splnění povinné četby? To jsou otázky,

na něž se snaží tato práce odpovědět a porovnat výsledky s velkými celostátními i mezinárodními výzkumy.

Teoretická část

1. Vymezení základních pojmů
  - a. čtení,
  - b. čtenářství,
  - c. čtenářská gramotnost
2. Faktory působící na rozvoj čtenářství
  - a. Rodina
  - b. Škola
  - c. Ostatní (médiá, knihovny)
3. Výzkumy dětského čtenářství
4. Shrnutí teoretické části

1. Vymezení základních pojmů

I v dnešní době, nebo možná právě v dnešní době, je těžké najít shodné definice jednotlivých pojmů. Autoři se neshodnou na jednotných definicích, přestože jejich obsah vykládají podobně. Problémem může být různá interpretace překladů z cizích jazyků, jindy použitelnost ve výzkumech a zkoumaných složkách, nebo vývoj společnosti.

Uvádím několik příkladů.

1.1. Čtení

„Učíme se číst v prvních třech až čtyřech letech školní docházky a čteme, abychom se učili v následujících letech.“¹

Je nezpochybnitelné, že umět číst, je pro člověka jednou z nejdůležitějších. Tuto naučenou dovednost, je třeba dále rozvíjet a od schopnosti přečíst jednotlivá písmena, slova i věty, se dopracovat ke čtení textů a rozumět jejich obsahu a dále s nimi pracovat, protože převážnou část informací člověk získává právě prostřednictvím čtení.

Pojmem čtením je možné rozumět *„vnímání psané formy jazyka, porozumění psanému textu. Dítě, které se učí číst, ví, co znamená vyslovené slovo, tj. umí ke zvukové formě slova přiřadit význam, a když se učí číst, musí si vytvořit nové asociace: přiřadit zvukové formě slova formu grafickou a dále spojit grafickou formu slova s jeho významem.“²*

„Čtení je kognitivní proces, kulturní technika či kompetence, jejímž prostřednictvím čtenář nabývá významy textu a stává se tak gramotným.“³

Jiří Trávníček v rámci výzkumu *Čtete? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*, definuje čtení jako *mediální aktivitu zaměřenou na knihy a jejich duševní*

---

¹ Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., & Hooper, M. (2017). *ePIRLS 2016 International Results in Online Informational Reading*. Retrieved from Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center

² (Iva Nebeská (2017): ČTENÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*.

³ Jiří Trávníček (2017): ČTENÁŘ A ČTENÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*.

přisvojování; čas věnovaný knihám; základní aktivitu související s knihami; socio-kulturní dovednost.“⁴

Z pedagogického hlediska je čtení vykládáno jako: „*Druh řečové činnosti spočívající ve vizuální recepci znaků (slov, vět, nejazykových symbolů), jež jsou podnětem pro myšlenkovou činnost (porozumění významu znaků).*“⁵

„*Četba je víc než základní (mediální) aktivita zaměřená na knihy; je to aktivita, která vykazuje vlastní vnitřní zákonitosti a ze které je patrná nějaká instance, plánovitost, hodnotový vztah ke knihám a jejich výběru; jde o vztah, který nevzniká jednorázově, ale musí být po určitou dobu rozvíjen a udržován.*“⁶

Jak je vidět, každý autor definuje pojem čtení jiným způsobem. Příkladám i definice mezinárodního výzkumu PISA. I zde je vidět, že došlo k vývoji definic tohoto pojmu. „Definice čtení a čtenářské gramotnosti se postupem času změnily, aby odrážely změny ve společnosti, ekonomice, kultuře a vývoji technologií. Čtení již není považováno za schopnost získanou pouze v dětství během prvních let školní docházky. Místo toho je považováno za rozšiřující sadu znalostí, dovedností a strategií, na nichž jednotlivci staví v průběhu života v různých kontextech, prostřednictvím interakce se svými vrstevníky a širší komunitou. Proto musí být zvaženo čtení napříč různými způsoby, jakými občané komunikují s textovými artefakty a jak je jejich čtení součástí celoživotního učení.“ (PISA 2018)

Z výše uvedeného lze shrnout následující, čtení je získaná dovednost, proces vedoucí k porozumění jedince psanému textu a je součástí funkční gramotnosti.

Čtení je individuální záležitostí každého z nás. Někteří autoři uvádí, že čtení je pro člověka nepřirozená činnost. Tuto činnost se musí naučit a je třeba k tomu využít vhodné metody (výuka čtení ve škole) a podpořit pozitivní vztah dítěte k četbě.

---

⁴ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize : (2007)*. Brno: Host, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1. Str 35

⁵ PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8. str. 34

⁶ TRÁVNÍČEK, J. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno – Praha: Host-Národní knihovna, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1 str. 35

1.2 Čtenářství

Tím, že se dítě naučí číst, se ještě nestává čtenářem. Čtenářem se stává až ve chvíli, kdy se samo aktivně začne zajímat o svět literatury, sám si vybírá svou četbu a zvládá o ní diskutovat (s rodinou, se spolužáky, s přáteli...).

Pojem čtenářství je spojován nejčastěji s dětskými čtenáři a školním prostředím, kdy školy, knihovny a další vzdělávací instituce cíleně rozvíjí čtenářství dětí.

Pod pojmem čtenářství si můžeme představit i čas věnovaný četbě.

Na místě je, položit si otázku, kdo je čtenář. Na to lze pohlížet z několika úhlů. Čtenář je člověk, který přečte alespoň jednu knihu za rok, ať už ve svém volném čase čte knihu, protože chce, nebo protože musí, například do práce. Dalším hlediskem může být čas věnovaný čtení. Problém nastává v určení délky času, který by již byl hranicí označující čtenáře. (Trávníček 2011). I.Gabal a L.Václavíková Helšusová ve výzkumu *Jak čtou české děti?* považují za čtenáře každého, kdo přečte jednu knihu za měsíc.⁷

Na to kdo je považován za čtenáře je třeba nahlížet i z pohledu cílové skupiny. Jinak budeme hodnotit dospělé čtenáře, kteří často uvádí, že nemají čas na čtení knih a jinými kritérii budeme hodnotit dětské čtenáře, kteří jsou ve čtení podporováni školou i rodinou.

1.3 Čtenářská gramotnost

Tento ve školství velice používaný pojem nelze opomenout. Dalo by se říci, že je v určitém smyslu nadřazen předchozím dvěma pojmům, propojuje je a začleňuje je do dalších oblastí.

Naučit se číst, je pro člověka nutností. Čtení, především čtení s porozuměním (čtenářská gramotnost) je nedílnou součástí funkční gramotnosti dnešního člověka. Stále platí názor, že tento rozvoj je úkolem rodiny a školy, nejlépe s jejich vzájemnou podporou (viz. faktory ovlivňující čtení).

---

⁷ Jak čtou české děti?: Stručná zpráva o výsledcích analýzy [online]. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2003 Copyright © [cit. 27.07.2019]. Dostupné z:

https://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf?langSEO=document&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf

Výzkumům čtenářské gramotnosti se celosvětově věnují výzkumy PISA⁸ a PIRLS⁹. Představme si definice PISA: „Čtenářská gramotnost je porozumění, používání a přemýšlení o psaných textech, aby bylo možné dosáhnout svých cílů, rozvíjet své znalosti, potenciál a podílet se na rozvoji společnosti.“ (PISA 2000)

„Čtenářská gramotnost znamená porozumění, používání a reflexi psaných textů tak, aby bylo dosaženo rozvoje znalostí a potenciálu a schopnosti podílet se na rozvoji společnosti.“ (PISA 2009)

„Čtenářská gramotnost znamená porozumění, používání, vyhodnocování, reflexe a využívání textů tak, aby bylo dosaženo rozvoje znalostí a potenciálu a člověk se mohl podílet na rozvoji společnosti. Každá část definice je dále zvažována s přihlédnutím k původnímu zpracování a některé důležité změny v definici, vychází z výsledků PISA a dalších empirických studií, z teoretických pokroků a z měnící se povahy světa.“ (PISA 2018)¹⁰

„V současné době, výzkum PIRLS definuje čtenářskou gramotnost následně: Čtenářská gramotnost je schopnost porozumět a používat psanou formu jazyka, vyžadovaná společností a / nebo oceňovaná jednotlivci. Čtenáři mohou odvozovat význam z různých forem textů. Čtou, aby se učili, začlenili se mezi čtenáře ve škole a i v každodenním životě a také pro požitky z četby.“¹¹

I obsah pojmu čtenářská gramotnost je neustále rozšiřován podle postupného vývoje společnosti a jejich potřeb.

Evropská síť pro gramotnost (ELINET)¹² usiluje o zlepšení politiky gramotnosti ve všech členských zemích, o snížení počtu dětí, mladých lidí a dospělých s nízkou gramotností v Evropě a o pomoc při zvyšování čtenářských dovedností a čtení pro radost. Společnost ELINET používá takzvanou multi-vrstvenou definici gramotnosti.

---

⁸ Programme for International Student Assessment

⁹ Progress in International Reading Literacy Study

¹⁰ PISA products - PISA. *OECD.org - OECD* [online]. Copyright © 2018 OECD [cit. 02.07.2019].

¹¹ Mullis, I. V. S., & Martin, M. O. (Eds.). (2015). *PIRLS 2016 Assessment Framework* (2nd ed.). Retrieved from Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center

¹² European Literacy Policy Network

Definuje ji následujícím způsobem:

- **Základní gramotnost** znamená mít znalosti o písmenech, slovech a textových strukturách, které je třeba číst a psát, na úrovni, která dává možnost rozvoji sebedůvěry a motivaci pro další rozvoj.
- **Funkční gramotnost** znamená schopnost číst a psát na úrovni, která umožňuje jednotlivci se rozvíjet a fungovat ve společnosti, doma, ve škole i v práci.
- **Vícenásobná gramotnost** odpovídá schopnosti používat dovednosti čtení a psaní k vytváření, porozumění, interpretaci a kritickému hodnocení písemných informací. Je základem pro digitální účast a přijímání informovaných rozhodnutí týkajících se financí, zdraví atd.¹³

Tato definice se zdá velice praktickou pro využití v běžném životě i v odborných materiálech. Zajímavou iniciativou ELINETu je *Deklarace práv občanů Evropy na čtenářskou gramotnost*. Jako základní právo uvádí: „*Každý občan Evropy má právo stát se čtenářsky gramotný. Státy Evropské unie by se měly postarat o to, aby každý její občan, bez rozdílu věku, sociálního postavení, náboženství, národnosti nebo pohlaví, měl rovný přístup k hlavním zdrojům a příležitostem potřebným pro celoživotní vzdělávání ve čtenářských dovednostech, které mu umožní dostatečně porozumět a používat psanou nebo elektronickou podobu jazyka.*“¹⁴ Deklarace je doplněna jedenácti konkrétními podmínkami, nutnými k uvedení do praxe. Uvádím několik bodů, které mě zaujaly nejvíc:

- Děti jsou doma motivovány k rozvíjení počáteční čtenářské gramotnosti.
- Rodiče jsou podporováni v tom, aby rozvíjeli čtenářskou gramotnost svých dětí.
- Rozvíjení čtenářské gramotnosti je chápáno jako klíčové ve všech vzdělávacích institucích a na všech úrovních vzdělávání od dětí, přes dospívající až po dospělé.¹⁵

Jak je vidět, problematika čtenářské gramotnosti je aktuálním tématem. Je potřeba se mu věnovat a realizovat programy pro její rozvoj. Avšak je potřeba, aby na řešení problému spolupracovaly všechny složky, působící na budoucí dětské čtenáře společně ve shodě.

---

¹³ About us | ELINET. Home | ELINET [online]. Copyright © ELINET 2015 [cit. 28.07.2019]. Dostupné z: <http://www.eli-net.eu/about-us/>

¹⁴ Home | ELINET [online]. Copyright © [cit. 05.08.2019]. Dostupné z: http://www.eli-net.eu/fileadmin/ELINET/Redaktion/user_upload/Decl. lit. rights for printing_CZ.pdf

¹⁵ Tamtéž. Str. 2

2 Faktory působící na rozvoj čtenářství

Na otázku *Jak se děti, mládež (a dospělí) stávají čtenáři/čtenářkami?* Hledali odpověď v sousedním Německu v roce 2007. Profesor Ernst Pöppel říká, že čtení je pro náš mozek nepřirozenou činností. K tomu aby se u dětí budovala čtenářská motivace a dítě mohlo získat čtenářské kompetence (gramotnost), je nezbytná podpora dospělých a to více než u jiné formy využívání médií (sledování televize, poslouchání audioknih apod.), které dítě může dělat samo. Schopnost číst a psát je dítětem osvojena daleko později, než schopnost vidět a poslouchat, proto je nutné věnovat čtení dětí a čtení s dětmi čas. Utvářet jeho vztah ke knize. Toto je úkol především rodiny, školy a dalších subjektů, jako jsou přátelé a další sociální skupiny. (Ch. Garbe in Čtenářství, jeho význam a podpora: výzkum, teorie a praxe v České republice a Spolkové republice Německo).

„Ch. Garbe představila schéma, jak (podle Grafa) dochází k literární socializaci:

- *Primární literární iniciace – u dětí do šesti let, vliv má rodina a mateřská školka.*
- *Dětská četba s potěšením – od nástupu do školy po počátek puberty (šest až dvanáct let), vliv má hlavně škola, popř. knihovna.*
- *Čtenářská krize - dvanáct až šestnáct či sedmnáct let, vliv mají hlavně vrstevníci, dále televize, ICQ, telefon, časopisy pro mládež, internet.*
- *Sekundární literární interakce – od šestnácti let, vliv mají opět učitelé, dále vrstevníci, knihovny. Výsledkem je koncepční čtenář, estetický čtenář nebo pocitový čtenář.“¹⁶*

Dle výše uvedeného rozdělíme vnější vlivy na tři skupiny:

- Vliv rodiny
- Vliv školy
- Ostatní vlivy

---

¹⁶ Seminář Čtenářství, jeho význam a podpora | Ikaros. *Ikaros* | elektronický časopis o informační společnosti [online]. Copyright © 1997 [cit. 05.03.2019].

2.1. Vliv rodiny

Rodina nás ovlivňuje nejen při čtení. Rodina je prvním modelem společnosti, se kterým se v životě setkáme. Jak je známo z vývojové psychologie, dítě se učí nápodobou. Nemůžeme tedy očekávat, že dítě bude mít kladný vztah k četbě, když k tomu nebude vedeno ve svém přirozeném prostředí.

Největší rozvoj slovní zásoby probíhá v předškolním věku. V tomto období je důležitý nejen dialog s rodiči a okolím, ale i předčítání, kdy dítě nemusí být jen pasivním příjemcem informací.

Hezky a výstižně toto období shrnuje prof. Zdeněk Matějček. Již od svých prvních narozenin, se dítě učí číst. Kočka je pro něj písmeno. Roční dítě se začíná zajímat o obrázky. Chňapá po knížce, obrací stránky po několika. V patnácti měsících již dokáže na obrázcích ukázat kočku nebo psa. Obrázek je pro něj prvním písmenem, které se naučí znát. Učí se číst symboly. Nejvhodnější čas k předčítání rodičem nastává kolem třetího roku dítěte, kdy již dítě zvládá otáčet stránky v knize po jedné, na obrázcích začíná hledat děj a zvládá odpovídat na otázky „co kdo dělá na obrázku“. (Z. Matějček in Čtením ke vzdělání)

Důležité období je nástup do školy. Dítě se začíná učit číst, ale čtení je pro něj stále náročné, často za slabikami nevidí slova, natož smysluplné věty. V tomto období je důležité, aby rodiče s předčítáním nepřestávali. V této fázi se často doporučuje tzv. střídavé čtení, kdy menší část textu čte dítě a větší čte rodič. Později dochází k navýšení textu čteného dítětem a naopak zkrácení textu čteného rodičem.

Gabal a Helšusová uvádí, ve kterých rodinách má dítě větší šanci na vytvoření vztahu ke knize a čtení.:

- Rodiny se čtenářským zázemím – kde rodiče čtou, čtou s dětmi, komunikují s dětmi o knihách.
- Rodiny s otevřeným přístupem k dítěti jeho zájmům – věnují se volnému času dětí, motivují je k aktivitě, k vzájemné spolupráci i zábavě v rámci rodiny.
- Rodiny s větším vzdělanostním kapitálem.
- Rodiny s vyšším příjmovým zajištěním.

- Rodiny vyšším pracovním profesním postavením rodičů.¹⁷

Jak plyne z výše uvedeného, vliv rodiny ovlivňuje i tzv. socioekonomický status rodiny, sem zahrnujeme vzdělání rodičů, finanční zajištění, styl výchovy apod. Publikace *České děti jako čtenáři* uvádí zajímavé sdělení a to, pokud děti vnímají své rodiče jako čtenáře, čtení je velice baví. Pokud děti svého otce považují za čtenáře, pozitivně se to na nich odráží, dokonce více, než když je za čtenářku považována matka. Naopak pokud je matka považována za nečtenářku, ovlivňuje to děti více, než když je otec považován za nečtenáře.

Vztah rodičů ke čtení sledoval i výzkum PIRLS, který uvádí: „*Žáci, kteří vidí dospělé nebo starší děti číst či jinak pracovat s texty, získávají ke čtení hlubší vztah, dokážou ho více docenit a následně využívat.*“¹⁸

Rodiče svým vzděláním děti ovlivňují přímo i nepřímo. Tím, že je ovlivňují nepřímo, je myšleno například to, že děti vidí své rodiče číst. Tím rodiče utváří čtenářsky motivované prostředí. Se čtením bývá pro děti spojena i konkrétní situace, například čtení před spaním nebo čtení po obědě, kdy jsou děti v klidu, jsou spokojené a se čtením jsou tedy spojovány pozitivní pocity. Se společnou četbou jde ruku v ruce i společné trávení času, pokud si rodiče najdou čas a společně si s dětmi čtou, pozitivně tím působí na postoj dítěte ke knize. Společné čtení rodiče a dítěte může mít několik podob, od v České republice oblíbeného předčítání dětem, přes společné čtení, kdy se rodiče s dětmi ve čtení mohou střídát, po předčítání dítěte rodiči, kdy dítě již dobře ovládá techniku čtení.

Finanční zajištění rodiny ovlivňuje dětské čtenáře v tom smyslu, zda finanční prostředky rodiny umožňují podporu čtenářského zázemí doma. Pokud mají rodiče vyšší příjem, mohou domácnost vybavit knihovnou a dětem mohou poskytnout knihy, případně vlastní knihovnu. Dále mohou rozvíjet potenciál u dětí v rámci pravidelných

---

¹⁷ Jak čtou české děti?: Stručná zpráva o výsledcích analýzy [online]. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2003 Copyright © [cit. 22.06.2019]. str. 29 Dostupné

z: https://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf

¹⁸ Česká školní inspekce ČR - Mezinárodní šetření PIRLS 2016 - Národní zpráva. *Česká školní inspekce ČR - Home* [online]. Copyright © 2017 Česká školní inspekce [cit. 09.07.2019]. str. 41 Dostupné

z: <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PIRLS/Narodni-zpravy/Mezinarodni-setreni-PIRLS-2016-Narodni-zprava>

volnočasových aktivit (kroužků) nebo výletů do muzeí, galerií, nebo poznávací výlety na hrady a zámky a podobně.

2.2 Vliv školy

Ještě než dítě nastoupí do školy a začne se učit číst, často navštěvuje předškolní instituce, kde je již rozvíjena tzv. pregramotnost. *„Smyslem předškolního vzdělávání však není obvykle systematicky a cíleně děti učit číst a psát, ale spíše u nich vytvářet jakýsi pozitivní vztah směrem k psanému slovu stejně jako rozvíjet pozitivní motivaci pro čtení a psaní a další schopnosti a dovednosti důležité pro budoucí rozvoj žáka ve čtení a psaní. Smyslem předškolních vzdělávacích institucí by v tomto ohledu naopak mělo být nenásilnou formou a za pomoci různých her podporovat oblasti, které s výukou čtení a psaní přímo souvisí, jako např. řeč a jazykové schopnosti a dovednosti, percepčně motorické funkce či kognitivní funkce“¹⁹*

Velkou úlohu v předškolním i školním prostředí hraje učitel. Tomu se bude práce věnovat níže. Na úvod ještě pohled odborníků na úlohu školy.

„Škola tvoří samostatný prvek, který silně a pozitivně ovlivňuje rozvoj dětského čtenářství. Je prokazatelné, že pokud rodina nezvládne úlohu v oblasti motivace dítěte ke čtení, pak ji škola může, i když s menší intenzitou, nahradit. Platí, že vliv školy na vznik a rozvoj dětského čtenářství je ve srovnání s rodinou téměř třetinový, tedy podstatně slabší.

Základní škola je doplňkem a nikoli hlavním protagonistou dětského čtenářství. Kladný vztah dítěte ke čtenářství má pozitivní vliv na jeho vztah ke škole, výuce a na známky.“²⁰

Pod vlivem školy je nutné si představit nejen koncepci školy a školní vzdělávací plán, který učitel naplňuje pomocí různých metod. Ale i osobnost učitele, která je důležitá nejen na I. stupni, kdy třídní učitel tráví se žáky téměř všechny vyučovací hodiny.

---

¹⁹ Role rodičů, učitelů a moderních technologií v rozvoji čtenářské gramotnosti žáků 4. tříd ZŠ v České republice. Sekundární analýza PIRLS 2016. Praha: Česká školní inspekce, [2019] [online] str. 26 Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el_publicace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1e%C5%99en%C3%AD/ID-165-SA-PIRLS-2016_elektronicka-verze_FINAL_9-5-2019.pdf

²⁰ Jak čtou české děti?: Stručná zpráva o výsledcích analýzy [online]. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2003 Copyright © [cit. 22.06.2019]. str.49-50[online].

Osobnost učitele je důležitá i na II. stupni, kde je pro učitele mnohem náročnější žáky zaujmout a přivést je k četbě.

Učitelé dnes mají volnou ruku ve volbě technik, které v hodinách využívají. Mezi oblíbené techniky patří například čtenářské dílny, ty jsou nejčastěji využívány na I. stupni základních škol.

Čtenářské dílny jsou celoroční aktivitou využívanou v hodinách českého jazyka, je nutné, aby na počátku byl vysvětlen význam a cíl těchto dílen. Následuje stanovení pravidel dílny. Nejčastěji se jedná o tato pravidla:

- Musíte číst po celou dobu.
- Nikoho nevyrušujte.
- Žádné přestávky na záchod a pití.
- Vyberte si knihu nebo text na čtení před začátkem čtenářské dílny.
- Během mini-lekcí naslouchejte.
- Můžete sedět pohodlně kdekoli.²¹

Pravidla je dobré mít vyvěšena ve třídě, ale u menších dětí, hlavně z počátku, je dobré si je připomínat. Tato aktivita by neměla být ukončena jen uplynutím stanovené doby na čtení, což bývá 10-20 minut. Následovat by měly aktivity rozvíjející čtenářství, ať už se jedná o skupinové sdílení přečteného, rozhovor ve dvojici, literární dopisy, podvojný deník a podobně. Nejčastěji se u sdílení přečteného doporučuje utvořit kruh a rozbít tak běžnou strukturu sezení v lavicích. Zajímavou variantou jsou literární dopisy, kdy si žáci v krátkých dopisech sdělují, co přečetli. Dvojice by se daly tvořit různými způsoby, ověřenou metodou je dvojice losovat, žáci se tak učí spolupracovat se všemi spolužáky.

Zápis podvojného deníku žáky učí pracovat s textem, do svých listů nebo sešitů si zapisují konkrétní místa z přečteného, doplňují k textu své myšlenky, nebo pocity.

Další často využívanou formou, řekněme spíše kontroly přečteného, jsou čtenářské deníky, čtenářské listy. Dá se říci, že se jedná totéž. Čtenářské listy mají formu šablon, do kterých žáci doplňují informace z knihy. Často se ze čtenářských listů skládá žákovo portfolio. Čtenářské deníky bývají sešity nebo bloky, které si žáci obvykle vedou během celé povinné školní docházky. Se změnou učitele nebo novým školním rokem se

---

²¹ ŠLAPAL, Miloš, Hana KOŠŤÁLOVÁ a Ondřej HAUSENBLAS. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum Nový Jičín, 2012. ISBN 978-80-905036-8-7

může struktura zápisu měnit. Ve čtenářském deníku bývá více prostoru pro rozepsání žáků a často je doplněn obrázkem.

Na I. stupni základních škol, bývá prezentace přečtených knih jakýmsi zvykem. Každý učitel si nastavuje svá pravidla, jak bude kniha prezentována. Někteří učitelé stále preferují prezentování před třídou, kdy žák stojí u tabule a přednáší spolužákům sedícím v lavicích o své četbě. Jiní pedagogové upřednostňují kruhy, žáci vystoupí ze svých lavic, sednou si do kruhu a vzájemně se poslouchají. Je zde větší prostor pro diskusi a pro žáky je snazší tímto způsobem mluvit.

2.3 Ostatní vlivy

Za ostatní vlivy považujeme vše, co na dítě působí. Nejčastěji se uvádí média a knihovny. Knihovny se nejčastěji uvádí školní a veřejné. Níže uvádím veřejné knihovny s jejich speciálně zaměřenými programy.

2.3.1. Média

Za ostatní vlivy v dnešní době považujeme především média, která na děti neustále působí. Například televizi můžeme považovat za konkurenta knih, neboť sledování televize je mnohem jednodušší než čtení knih. Bohužel v dnešní uspěchané době, rodiče často sáhnou k televizní pohádce, před kterou menší dítě usadí a zabaví jej tím. Útěchou může být, že některé dětské knihy jsou zfilmovány a mohou tak dítě přivést ke knize. Například oblíbené knižní série Harry Potter a Deník malého poseroutky mají filmové zpracování. Často se však setkávám s názory dětí, že film je dobrý, ale kniha je lepší. Kniha je prý lepší, protože je delší, víc popisuje dané situace a děj. Jako velký problém děti spatřují v nedodržení knižní předlohy a to nejen ve vzhledu postav, ale i jejich schopností a povah (například film a kniha Sirotčinec slečny Peregrinové), občas to bývá naopak, dětem se více líbí filmová předloha a knihu odloží.

Druhým médiem, se kterým dnešní děti jsou často konfrontované, je počítač. Počítač, dnes především přístup na internet nemusí být vždy považován za nepřítel knih, naopak. Žáci, zde mohou využít své schopnosti pracovat s textem, vyhledávat informace a porovnávat jejich platnost a pravdivost. Je nepochybně nutné, žáky k takovéto práci vést.

2.3.2. Knihovny

Veřejné knihovny jsou dnes dobře dostupné, každé větší město má veřejnou knihovnu. Výzkum *České děti a mládež jako čtenáři* uvádí, že knihovny navštěvuje necelá polovina dotázaných žáků ve věku 9 – 14 let. Tato věková kategorie navštěvuje knihovny častěji než zbylé dvě skupiny respondentů ve věku 6 – 8 let a 15 – 19 let. Nejčastěji využívanou službou je půjčování knih.

Knihovny mají mnoho doprovodných programů, jak děti i dospělé přivést ke čtení. Zde jsou některé z nich:

Týden knihoven

Týden knihoven je největší společnou událostí českých knihoven, která probíhá po celé České republice v první polovině října. Tento největší knihovnický happening každoročně láká na celou řadu společných i dílčích akcí, které se od roku 1996 těší stále větší oblibě veřejnosti i samotných knihovníků. Novým uživatelům nabízí řada knihoven v tomto týdnu bezplatnou registraci a těm stávajícím například mimořádnou amnestii, která promíjí pokuty za opožděné vrácení knih.

Každý ročník má jiné téma, jež upozorňuje na konkrétní oblast knihovnických služeb, práci knihovníků či úlohu knihoven, která je i v dnešním digitálním světě nezastupitelná. V minulosti se Týden knihoven věnoval například knihovnám českých muzeí, lékařským bibliotékám či tématům s mottu jako „Knihovna mého srdce“ či „Zažijte knihovnu jinak“.

Akce v rámci Týdne knihoven:

Knihovna roku

Cenu udílí ministr kultury ČR v Zrcadlové kapli Klementina za dlouhodobou zásluhu o rozvoj knihovnictví v obcích nebo mimořádného přínosu k rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb. Cena je udílěna dvěma knihovnám – jedné v kategorii základních knihoven, především v malých obcích, a další knihovně za informační počin.

Maraton čtení

Po celý týden zvou jednotlivé knihovny čtenáře na besedy se spisovateli a pořady o knihách, přednášky, kurzy, workshopy, dny otevřených dveří, autogramiády, soutěže, výstavy, otevření nových oddělení knihoven, zkrátka vše, v čem se odráží nápaditost, kreativita a invence knihovníků i knihoven. Nechybí ani mimořádně oblíbená autorská čtení.²²

Noc s Andersenem

Velice oblíbenou akcí je Noc s Andersenem. Jedná se o noc strávenou v knihovně, ve škole, v divadle či prostorách dětských klubů. Nejen, že je pro děti atraktivní strávit noc v netradičním prostředí, ale z důvodu velkého zájmu se stává výběrovou akcí, děti si musí své místo zasloužit nebo jsou děti losovány. Nejčastěji probíhá tak, že se děti sejdou již odpoledne, účastní se aktivit, které si daní pracovníci připravili. Večer se pak předčítají knihy. V některých knihovnách není možné přespat a tak je program upraven a probíhá během odpoledne a večera.

„Noc s Andersenem je jednou z akcí, kterou české knihovny svádí v konkurenci populárnějších médií boj o zájem dětí a dětské čtenářství. Všichni víme, že dnešní způsob života dětské četbě příliš nepřeje - knihy soupeří s mnoha akčními lákadly, od bezduchého vysedání před televizní obrazovkou, k počítačový hram. Tento stav kritizuje široká veřejnost, nám všem se zdá, že dnešní děti nečtou. Bylo provedeno mnoho výzkumů dětského čtenářství s alarmujícími výsledky, ale jen málokterý z nich radí, jak ze začarovaného kruhu ven. Mnozí odborníci lámou hůl nad rozvojem čtenářských návyků.“²³

Škola naruby

Dalším zajímavým projektem je škola naruby. Tento projekt vznikl roku 2008 v Českém Těšíně. Od té doby probíhá až do letošního roku. Projektu se účastní knihovny z celé republiky. Tento projekt se zaměřuje na čtení doma. Je tedy nezbytná spolupráce rodiny. Čtyřikrát ročně se pak schází na tzv. *třídních schůzkách* v knihovně, kde si povídají jak o přečtených knihách, tak i o novinkách. Jsou tedy stále motivováni číst a co je důležité, je jim odborníky doporučena četba. Což je důležité, protože rodiče se nemusí

---

²² Významné akce knihoven | Portál Knihovny.cz. *Knihovny.cz* [online]. Copyright © 2015 [cit. 08.07.2019]. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/vyznamne-akce-knihoven>

²³ Noc s Andersenem. *Noc s Andersenem - Vítejte* [online]. Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz/o-projektu.html>

vždy plně orientovat v dětské četbě a děti v předškolním a mladším školním věku často ještě potřebují při výběru knih pomoci. V rámci projektu škola naruby, si děti zapisují do speciálních žákovských knížek - Deníčků pro děti a rodiče. Do těchto deníčků si zapisují: *„kdo četl a jak dlouho. Děti čtení známkují, mohou napsat pochvalu a namalovat si obrázek k dané knížce. Nejlepší čtenářské deníčky jsou vždy na konci roku odměněny.“*²⁴

Dovolím si zmínit ještě jeden zajímavý projekt, tentokrát mezi učitelem a knihovníkem. Jedná se o čtenářské kluby. Jedná se o volnočasovou aktivitu pro menší skupinu dětí, doporučuje se cca dvanáct dětí (maximálně patnáct), vedenou učitelem dané základní školy a knihovníkem. Přesný program setkání není stanoven, vždy záleží na vedoucích klubu, co si připraví. Samozřejmě by každé setkání mělo poskytovat čas na četbu a prostor pro sdílení pocitů, které čtení doprovázelo. Velice hezky shrnuje své zkušenosti Lucie Vrtalová, knihovnice z Chocerad, kde vede čtenářský klub: *„Hlavním benefitem čtenářských klubů pro naši knihovnu je jednoznačně příliv nových čtenářů. Klubové děti někdy přivedou i své kamarády, kteří by se do knihovny jinak možná nedostali. Některé děti nejsou předurčeny k úspěchům ve škole, ale ve čtenářských klubech se jim mimořádně daří. Jsou to děti, které se například vymykají běžnému průměru. V klubech bývá na tyto „odchylky“ čas a prostor, děti se cítí uvolněně a nejsou pod tlakem. Často se také něco nového dozvím od dětí i já, některé tituly jsem do knihovny koupila právě na základě dětských doporučení. Založení klubu kromě energie a čas nestálo vlastně skoro nic a přineslo knihovně i mně osobně spoustu pozitiv.“*²⁵

Nejedná se o úplný výčet aktivit, které knihovny realizují. Ale pro názornost to postačí.

Knihovny mají nelehký úkol, který jim rodiče ne vždy usnadňují. Častým spojencem bývá škola, která využívá jejich programů. Často učitelé z I. stupně navštěvují v rámci výuky místní knihovny a seznamují tak žáky s jejich prostředím. Důležitou roli zde hrají zaměstnanci knihovny, kteří jsou pro mladší žáky průvodci a poradci. Knihovník se tedy musí orientovat v dětské literatuře, být ochotný a například podle již vypůjčených knih, poradit dítěti s výběrem další knihy.

---

²⁴Knihovna Český Těšín - Škola naruby. *Knihovna Český Těšín - Knihovna je tu pro vás!* [online]. Dostupné z: <https://www.knihovnatesin.cz/skola-naruby>

²⁵VRTALOVÁ, Lucie. Cesta ke čtenářskému klubu v Obecní knihovně Chocerady. *Čtenář*. 2019, 71(3), 86-88. ISSN 0011-2321.

Jak bylo uvedeno výše, aby se z dítěte stal čtenář je potřeba mu v jeho cestě pomoci. Nejprve je tento úkol v rukách rodičů, rodina má na dítě největší vliv a proto je jejich postoj k četbě tak důležitý. Jakmile dítě začne navštěvovat mateřskou školu a následně základní školu, získávají rodiče podporu ve formě učitele a vychovatele. Knihovna by měla snahy rodiny a školy prohloubit a propojit. Jak je nastíněno výše, knihovny dělají mnoho doprovodných akcí, do kterých se můžou zapojit děti se svými rodiči nebo škola.

3. Výzkumy dětského čtenářství

Výzkumy dětského čtenářství nejsou ve světě ani u nás ničím novým. Jak se vyvíjí společnost, vyvíjí se i preference dětských čtenářů. Díky výzkumům v této oblasti, lze pozorovat změny nejen v preferované četbě – oblíbený autor, oblíbený žánr, ale i u faktorů, které na děti působí. Díky tomu, je možné cíleně působit na čtenáře.

Česká republika se pravidelně účastní výzkumů PISA, které se zaměřují na respondenty určitého věku, konkrétně patnáctileté žáky. Toto šetření se mimo čtenářské gramotnosti zaměřuje na matematickou gramotnost nebo přírodovědnou gramotnost. Testování probíhá v pravidelných cyklech, které se opakují každé tři roky a pokaždé se zaměřují na jiný okruh gramotnosti.

Bližší cílové skupině žáků 5. a 6. ročníků je šetření PIRLS. Cílovou skupinou tohoto šetření jsou žáci 4. tříd základní školy. Šetření PIRLS má větší záběr, do šetření jsou zapojeni nejen žáci, ale i jejich rodiče, učitelé a ředitelé škol. Poslední výzkumný cyklus proběh v roce 2016. Jak uvádí národní zpráva, čeští žáci dosáhli nadprůměrného výsledku v testu čtenářské gramotnosti. Oproti minulému šetření tento se tento výsledek významně nemění. Zajímavou zkoumanou položkou jsou postoje žáků ke čtení. Tyto postoje byly měřeny za pomoci škály oblíbenosti a pravidelnosti čtení pro zábavu. V mezinárodním měřítku má 43 % respondentů velmi rádo čtení, u českých žáků je to jen 30 % dotázaných. Lehce nad mezinárodním průměrem (41 %) je Česká republika v možnosti čtení mám docela rád/a, tuto možnost uvádí 50 % dotázaných.

20 % českých žáků nemá rádo čtení. Důležitým zjištěním průzkumu je, že žáci, kteří nemají rádi čtení, dosáhli na celkové škále čtenářské gramotnosti výrazně nižších výsledků než ti, kteří čtení rádi mají.

Obliba čtení byla zkoumána i u rodičů. Bylo zjištěno, že žáci, jejichž rodiče rádi, nebo docela rádi čtou, mají hlubší vztah ke čtení. U rodičů, kteří velmi rádi čtou je jen 15% dětí, které nerady čtou. To je nejnižší zastoupení této odpovědi. Nejvíce žáků, kteří nemají rádi čtení, jsou děti rodičů, které také čtení nebaví a to téměř 30 %.

Další část výzkumu byla zaměřena na aktivity, jimž se rodiče věnují před nástupem do školy. Mezi vybrané aktivity patří například předčítání knih, povídání si o přečteném, povídání si o tom, co jsme dělali, zpívání písniček, hraní si s hračkami s písmeny, nebo vyprávění příběhů. Rodiče byli rozděleni do tří skupin, podle četnosti vykonávaných aktivit. Nad mezinárodním průměrem se umístila skupina, která tyto

aktivitu prováděla často (46 %), mezinárodní průměr je 39 %. Nejvíce zastoupení je ve skupině označené jako někdy (54 %) a jen 1 % žáků se těmito aktivitami s rodiči nevěnovalo nikdy. Více informací je dostupných v národní zprávě vydané českou školskou inspekcí.²⁶

Na celostátní úrovni provedla výzkum dětského čtenářství Národní knihovna. Výzkum s názvem *České děti a mládež jako čtenáři* proběhl nejprve v roce 2013/2014 a následně se opakoval v roce 2017. Výzkum byl zaměřen na děti školního věku 6 – 14 let, v roce 2017 byla cílová skupina rozšířena na žáky ve věku 6 – 19 let. Výsledky z roku 2017 ukazují, že čtení patří mezi zábavné činnosti trávení volného času. U nejmladších školních dětí došlo od roku 2013 k nárůstu o 5 %, čtení je hodnoceno jako zábavné u 65 %. Stejně tak hodnotí četbu 54 % dětí ve věku 9 – 14 let, u této skupiny je nárůst o 8 %. U mládeže (věková skupina 15 – 19 let) obliba čtení klesá na 46 %.

Přestože dle těchto výsledků obliba čtení u většiny dětí stoupla, není denní četba u dětí ve věku 6 – 14 let nejčastější aktivitou. Mezi třemi nejčastějšími aktivitami se objevuje jen u dětí ve věku 6 – 8 let. U mládeže patří mezi tři nejoblíbenější aktivity trávení času na sociálních sítích, vyhledávání na internetu a poslech hudby. Nejčastěji si děti čtou několikrát týdně nebo alespoň jednou týdně. Toto zjištění odpovídá výsledkům výzkumu životního stylu dětí (LSS Děti)²⁷, který zjišťoval četnost vykonávání určitých volnočasových aktivit (sledování TV, sledování videí, poslech hudby a rádia, čtení, hraní elektronických her a další) u dětí ve věku 4 – 14 let. Nejčastěji si respondenti čtou jedenkrát týdně (35%), denně nebo téměř denně si čte 26%. První místo v denních aktivitách obsadilo sledování televize. Tyto výsledky mohou být způsobeny únavou dětí a povinnostmi ze školy, sledování televize je snazší aktivitou než četba. Mladší i starší žáci uvádí, že si nejčastěji čtou večer, když mají splněné povinnosti. Čtení je v tomto kontextu bráno jako relaxační činnost. Toto potvrzují i výsledky výzkumu z roku 2017 u žáků ve věku 9 – 14 let, kteří mají čtení spojeno s volným, klidným a bezstarostným časem. Rovněž mají čtení spojeno s určitým prostředím (pokojíčkem, postelí, svým koutkem).

Výzkum *České děti a mládež jako čtenáři* z roku 2017 potvrdil, že pro rozvoj pozitivního vztahu ke čtení je důležitá podpora rodiny. Pozitivní postoj k četbě u rodičů se

---

²⁶ Dostupné z: https://www.csicr.cz/getattachment/6539348c-b798-4455-a494-40c4494344e6/ID_82_NZ_PIRLS_2016_elektronicka_verze_FINAL.pdf

²⁷ Dostupné z: <https://www.nielsen-admosphere.cz/press/ato-z-medii-davaji-deti-nejcasteji-prednost-televizi-ta-predci-i-pocitacove-hry-nebo-internet/>

odráží i na výsledcích oblíbenosti u žáků. Pozitivní je i zjištění, že i rodiče si uvědomují důležitost rozvoje čtenářství u dětí a podporují je předčítáním a společnou četbou s dětmi. (*České děti a mládež jako čtenáři*)²⁸

Další zajímavý výzkum, který se věnoval školním čtenářským klubům, byl realizován Novou školou, o. p. s. v rámci projektu „Brána ke vzdělávání: školní čtenářské kluby“. Cílem šetření bylo zjistit, zda návštěva čtenářských klubů u dětí posiluje žádoucí čtenářské postoje, případně návyky a motivaci k četbě, zda je možné zformulovat dílčí závěry o funkčnosti klubů a jejich vlivu na rozvoj čtenářské gramotnosti.²⁹

Dotazník pro žáky byl rozdělen do tří kategorií: čtenářské postoje a návyky dítěte, dostupnost knih, podpora čtenářské gramotnosti - zda se děti setkávají s prostředky rozvoje čtenářské gramotnosti. Do dotazníkového šetření byli zapojeni i žáci, kteří nenavštěvovali čtenářské kluby.

Výzkum potvrdil, že většina čtenářských aktivit je prováděna doma. Což je pro žáky s nepodnětným nebo slabě podnětným domácím prostředím obtížné. Zde mají čtenářské kluby velký přínos, žáci mají prostor si zde o čtení povídat a mohou si zde půjčovat knihy. Zajímavým a bohužel negativním zjištěním, které výzkum přinesl, je dle autorů malá angažovanost školy v rozvoji potenciálu čtenářské gramotnosti u dětí. Dle odpovědí žáků si s učitelem ve škole o své četbě téměř nikdo nepovídá (výsledky ukazují, že jen 2 % žáků, které nenavštěvují kluby, s učitelem sdílí svou četbu).

Poslední výzkum, který uvedu je staršího data. Jedná se o výzkum z roku 2003 *Jak čtou české děti?* Respondenty byli žáci ve věku 10 – 14 let, kteří jsou velice blízcí i mé cílové skupině. V roce 2003, kdy byl výzkum realizován, polovina dotázaných četla pravidelně a čtení ji bavilo. Stejně tak jako u novějších výzkumů i zde byl potvrzen velký vliv rodiny na rozvoj čtenářství. Výzkum poukazuje nejen na podporu rodiny v oblasti čtení, tím, že rodiče sami čtou nebo dětem předčítají. Upozorňuje na to, že je důležité jak

---

²⁸ FRIEDLANDEROVÁ, Hana, Irena PRÁZOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-804-8

²⁹ Výzkumná zpráva k evaluačnímu šetření projektu Brána ke vzdělávání – školní čtenářské kluby | Nová škola, o.p.s. *Nová škola, o.p.s* [online]. Copyright © Nová škola, o.p.s. 2013 [cit. 03.08.2019]. Dostupné z: <http://novaskolaops.cz/vyzkumna-zprava-k-evaluacnimu-setreni-projektu-brana-ke-vzdelavani-skolni-ctenarske-kluby>

rodina organizuje volný čas dětí. Děti, které mají organizovaný čas, snáze nacházejí cestu ke knize. Pasivně trávený volný čas vede děti k nečtenářství a svádí je ke sledování televize. Dále upozorňuje, že čtení na internetu a práce s počítačem pozitivně působí na čtení knih.³⁰

---

³⁰ Jak čtou české děti?: Stručná zpráva o výsledcích analýzy [online]. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2003 Copyright © [cit. 22.06.2019].

4. Shrnutí teoretické části

Práce se věnuje tématu čtenářství u žáků. Teoretická část práce seznamuje s pojmy, které se ke čtenářství váží.

První pojem, kterému se věnuje je čtení, neboť bez naučené dovednosti číst, by se z dětí nemohli stát čtenáři. Postupem času došlo k vývoji nahlížení na tento pojem, čtení již není považováno jen za dovednost dešifrovat symboly – text. Je to dovednost, která rozvíjí osobnost člověka, pomáhá mu zapojit se do společnosti, orientovat se v ní, být funkčně gramotný. Pomáhá nám rozvíjet i naši osobnost, umět se odreagovat i se vzdělávat.

Druhý pojem, který je zde užít, je samo čtenářství. Čtenářství je určitým postojem člověka, neboť to, že umím číst, ze mě nedělá čtenáře. K tomu, aby se z člověka stal čtenář, je potřeba, aby se o četbu zajímal, přemýšlel o ní, uměl si vybírat knihy a měl možnost a chuť o četbě hovořit. S tím, aby se ze čtoucího dítěte stal čtenář, by měla pomoci rodina, škola a další instituce. Více se tomuto tématu věnuje druhá kapitola – faktory působící na rozvoj čtenářství.

Třetí pojem, který je v teoretické části rozveden, je čtenářská gramotnost. Tento pojem je často zkoumán u školních dětí. Na průzkum čtenářské gramotnosti se dlouhodobě zaměřují výzkumy PISA a PIRLS. Z nadnárodních projektů se tímto problémem zabývá OECD nebo ELINET. Společnost ELINET zveřejnila zajímavou zprávu, že každý pátý patnáctiletý a téměř 55 milionů dospělých postrádá základní dovednosti v oblasti gramotnosti. Dále upozorňuje na malé zlepšení úrovně gramotnosti v Evropě. Na to reagovala sepsáním Evropského prohlášení o právu na gramotnost, doplněného jedenácti body, které mají umožnit právo na gramotnost uvést do praxe.

Druhá kapitola je věnována faktorům působícím na rozvoj čtenářství. Z informací v odborných publikacích a výzkumech jsem definovala tři hlavní faktory. Prvním faktorem je rodina. Je nejen prvním, kdo na budoucího čtenáře působí, ale uvádí se, že je jedním z nejvýznamnějších. Rodina působí na dítě nejen materiálně, tedy vybavením domácnosti knihovnou a počítačem, ale i tím, že finanční prostředky investují do podnětných volnočasových aktivit. Mezi takové aktivity můžeme zařadit kroužky, společné návštěvy památek, muzeí nebo galerií. Rodina na člověka působí i jinak, pozitivní vliv má jak společně strávený čas, tak společné povídání si o prožitcích. Přívětivé a podporující rodinné prostředí je pro dítě důležité pro jeho celkový rozvoj a správné návyky.

Druhým faktorem, který se podílí na rozvoji čtenářství je škola. Přestože výzkum Nové školy o. p. s. realizovaný v rámci projektu „Brána ke vzdělávání: školní čtenářské

kluby“ uvádí, že škola má možnost přivést děti z nepodnětných – nečtenářských rodin ke čtenářství. Je nepopíratelné, že škola má na žáky velký vliv. Denně v ní tráví značné množství času. Důležitou roli zde hraje jak osobnost učitele, tak i prostředí školy. V dnešní době je většina škol vybavena vlastní knihovnou, kterou mohou žáci využívat. Mezi další aktivity škol patří účast v různých literárních soutěžích, nebo v poslední době oblíbená akce Noc s Andersenem a jiné. Velkou volnost mají i učitelé. Mezi oblíbené aktivity rozvíjející čtenářství patří čtenářské dílny, společné diskuse o přečtených knihách nebo návštěvy knihoven.

Některé výzkumy, především ty, jež se zaměřují na čtenářskou gramotnost, upozorňují na to, že škola plně nevyužívá svých možností v rozvoji čtenářské gramotnosti žáků. Dále doporučují zaměřit se na rozvoj čtení s porozuměním i v ostatních předmětech, nejen v českém jazyce. Využívat odborné časopisy a populárně naučné publikace.

Třetí faktor ovlivňující čtenáře jsem označila jako ostatní. Patří sem média, především televize a internet. Uvádí se, že internet není nepřítelem knih a čtení obecně. Sledování televize je jednodušší aktivitou než čtení knih a to nejen pro žáky, kterým čtení činí obtíže.

Mezi ostatní jsem zařadila i knihovny, které mají v podpoře čtenářství neopomenutelný podíl, bohužel však nejsou všemi žáky plně využívány. Knihovny na čtenáře i jejich rodiny působí pomocí různých akcí a snaží se knihy i čtení přiblížit zajímavým způsobem. Mezi nejoblíbenější patří Noc s Andersenem. Knihovny mají nelehký úkol, musí držet krok s požadavky společnosti a být pro děti atraktivní. Stejně jako učitel ve škole má i knihovník nelehký úkol. Knihovník má hned několik funkcí, je rádce i průvodce světem knih. Měl by umět poradit při výběru knihy i motivovat pro náročnější četbu.

V nejideálnějším případě společně všechny složky spolupracují a podporují se. To se však nestává ve všech případech. Je důležité upozorňovat společnost na důležitost rozvoje čtenářství i čtenářské gramotnosti. Čtenářství by mělo být podporováno nejen u dětí, ale i u dospělých. Mělo by se stát zájmem celé společnosti, nejen vybraných skupin.

Poslední část je věnována výzkumům zaměřeným na dětské čtenáře. Konkrétně jsem zmínila jen ty, které využívám v praktické části práce. První zmiňovaný výzkum je mezinárodní výzkum PIRLS. Česká republika se jeho šetření účastní od roku 2001. Tento výzkum jsem zvolila především pro jeho cílovou skupinu – žáci 4. tříd. Tato věková

skupina je blízká mým respondentům. Výhodou výsledků tohoto výzkumu je možnost sledování vývoje v čase. Výzkum PIRLS je zaměřen jak na čtenářskou gramotnost i na čtenářské postoje žáků, rodičů i učitelů.

Druhým zmiňovaným je výzkum Národní knihovny *České děti jako čtenáři* z roku 2013 a *České děti a mládež jako čtenáři* z roku 2017. Tyto výzkumy se zaměřují postoje žáků k četbě, do výzkumu byli zapojeni i rodiče nejmladších čtenářů.

Zajímavým výzkumem je „*Brána ke vzdělávání: školní čtenářské kluby*“, výzkum porovnává postoje ke čtení žáků, kteří navštěvují čtenářské kluby a ostatních spolužáků. Tento výzkum ukazuje možnost podpory a rozvoje v rámci školy a zaplnit tak mezeru v málo podnětném rodinném prostředí.

Posledním zmiňovaným výzkumem je sociologický výzkum *Jak čtou české děti?* z roku 2003. Přestože je výzkum starý, jeho výsledky jsou stále aktuální. Výše zmiňované české výzkumy se na něj odkazují a porovnávají s ním své výsledky. Je velice přehledně zpracovaný a nabízí srozumitelné výsledky.

Jak je vidět, dětské čtenářství je stále populárním výzkumným tématem. Je to důležité téma, které je třeba společnosti připomínat. Nedá se jednou pro vždy vyřešit, mění se v kontextu vývoje společnosti a je třeba pohled na něj aktualizovat. Výsledky šetření by neměly ukazovat jen nedostatky, které je třeba napravit. Měly by nabízet možnosti jak je napravit. S tímto souvisí nejen podpora dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a knihovníků, je důležité seznamovat s výsledky i širokou veřejnost.

Empirická část

1. Popis respondentů
2. Výzkumný vzorek
3. Výzkumný nástroj
4. Výzkumné otázky
5. Analýza výsledků dotazníku
6. Polostrukturovaný rozhovor s učiteli I. a II. stupně oslovených žáků

1. Popis respondentů

Oslovení respondenti byli žáci 5. a 6. tříd základních škol a žáci primy osmiletého gymnázia.

- a) ZŠ Nová Ves pod Pleší
- b) ZŠ Řevnice
- c) ZŠ Sdružení, Praha 4
- d) Gymnázium Karla Čapka Dobříš

Celkem: 148 žáků z toho 81 dívek a 67 chlapců.

62 žáků z I. stupně a 86 žáků z II. stupně (a gymnázia)

Žáci byli ve věku 10 – 13 let.

2. Výzkumný vzorek

Pilotní výzkum jsem prováděla již v roce 2015 na ZŠ Sdružení v Praze, při své praxi u žáků 6. ročníku.

Do výzkumného vzorku jsem vybrala několik škol, na mou žádost odpověděli ředitelé čtyř škol, na kterých jsem výzkum uskutečnila. První školou byla základní škola nacházející se v malé obci (Základní škola Nová Ves pod Pleší). Jedná se o malou školu, v každé třídě je patnáct až dvacet žáků. Ve škole je pět ročníků, první až pátý. Druhá škola se nachází ve větším městě (Základní škola Řevnice). Řevnice jsou město s přibližně 3 500 obyvateli, škola má první i druhý stupeň a navštěvuje ji přibližně šest set dětí. Třetí škola je z hlavního města (Základní a Mateřská škola Sdružení), tato škola se nachází nedaleko centra Prahy, jedná se o klidnou část Prahy 4. Její kapacita je 500 žáků. A konečně osmileté gymnázium (Gymnázium Karla Čapka, Dobříš). Vybrala jsem úmyslně gymnázium, které není v Praze i vzhledem k výběru ostatních škol. Gymnázium Karla Čapka navštěvuje cca 330 žáků osmiletého, šestiletého i čtyřletého studijního programu.

Oslovila jsem ředitele škol a následně třídní učitele z I. stupně a vyučující českého jazyka II. stupně a primy gymnázia. Požádala jsem je, aby mnou připravené dotazníky předložili žákům k vyplnění. Všichni vyučující byli řádně seznámeni s účelem a cílem výzkumu a všichni mě ujistili, že zajistí, aby žáci dotazníky vyplní samostatně. Pokud vyučující chtěl, přijela jsem do školy a dotazníky žákům rozdala sama. Žákům bylo na vypracování dotazníku poskytnuto 30 minut. Tento časový limit pokládám za dostatečný, i jednotliví vyučující takovouto délku poskytnutého času schválili. Všichni dotazovaní žáci byli prostřednictvím vyučujících, v některých případech mnou, i samotným dotazníkem informováni, k čemu daný dotazník slouží. Především bylo zdůrazněno, že se jedná o anonymní dotazník a jeho výsledky nebudou žádným způsobem hodnoceny, klasifikovány a budou vyhodnoceny mnou a ne jejich vyučujícími. Domnívám se, že jsem zajistila vhodné podmínky pro získání skutečně relevantních odpovědí.

3. Výzkumný nástroj

Pro svůj výzkum jsem si zvolila metodu dotazníku. (viz příloha č. 1). Dotazník byl zcela anonymní a skládal se z 18 otázek.

Otázky v dotazníku byly rozčleněny na 3 části. První sada otázek se zaměřovala na školu, druhá sada se zaměřovala na rodinné zázemí čtenáře a třetí sada byla zaměřena na samotné čtenáře.

První část je zaměřena na školní četbu, zde mě zajímalo, z čeho děti ve škole nejčastěji čtou a zda se ve třídě shodnou, či nikoli. Dále jsem se ptala na povinnou četbu, je-li zadávána a prověřována učitelem a jakým způsobem.

Druhá část se zaměřuje na vlastní názory respondenta, na jeho postoj k četbě, četnost čtení knih, způsob pořizování knih, sdílení přečteného, to vše doplňuje poslední otevřená otázka v dotazníku zaměřená na oblíbenou knihu.

Třetí část, věnovaná rodině, je krátká, zaměřuje se na podporu a rozvoj čtenářství v dětství a vybavenost domácí knihovny.

4. Výzkumné otázky

Stanovila jsem si čtyři výzkumné otázky, které jsem si chtěla dotazníkovým šetřením ověřit.

1. Žáci I. i II. stupně dostávají od učitelů zadanou povinnou četbu s předem domluvenými výstupy
2. Žáci 6. ročníků se četbě věnují více, než žáci 5. ročníků.
3. Čtení patří mezi oblíbené dětské aktivity.
4. Rodinné prostředí je motivující, mají doma knihy, dětem rodiče předčítali.

5. Analýza výsledků dotazníků

Otázka 1. Z čeho si čtete ve škole? Zaškrtni všechny možnosti, které platí.

Možnosti:

- a) Čítanka
- b) Knihy, které vybírá učitel
- c) Knihy, které vybírá někdo z žáků
- d) Časopisy
- e) Vytisknuté, okopírované texty, úryvky z knih
- f) Další, napiš jaké. _____

Na výběr bylo ze šesti možností. Nejčastější odpovědí byla varianta a) čítanka, označily ji tři čtvrtiny dotázaných. Tato odpověď mě nepřekvapila, neboť se jedná o školní učebnici, jež je uzpůsobena věku žáků a nabízí velké množství textů různých žánrů. Velice často propojuje mezipředmětové vztahy.

Druhou nejčastější odpovědí byla možnost b) knihy, které vybírá učitel. Tuto variantu jako druhou nejčastější volili žáci I. i II. stupně ZŠ Řevnice.

Třetí nejčastější odpovědí byla varianta e) vytisknuté, okopírované texty, úryvky z knih. Nejčastěji tuto variantu volili žáci gymnázia Karla Čapka (zde vybírána jako druhá nejčastější varianta). U Gymnázia Karla Čapka jsem tuto variantu očekávala, žáci jsou seznamováni s náročnější literaturou a čítanky k tomuto účelu nemusí vždy stačit.

Překvapilo mě, že variantu d) časopisy, zvolili jen tři dotázaní, neboť z vlastní zkušenosti vím, že ZŠ Řevnice využívá časopis JUMP v hodinách AJ. Důvodem by mohlo být, že žáci volili jen možnosti, které využívají v hodinách českého jazyka, přestože to v otázce nebylo specifikováno.

Čtyřikrát se objevila odpověď učebnice. Tříkrát byla jmenována konkrétní kniha, ze které si žáci v hodinách četli (dvakrát Staré řecké báje a pověsti, jedenkrát lovci mamutů) a jeden dotázaný odpověděl, že ke čtení využívají pracovní listy.

Tabulka 1: Z čeho čtete ve škole? Zaškrtni všechny možnosti, které platí.

výběr	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
Čítanka	110	74,32 %	43,48 %
Knihy, které vybírá učitel	72	48,65 %	28,46 %
Knihy, které vybírá někdo z žáků	17	11,49 %	6,72 %
Časopisy	3	1,35 %	1,19 %
Vytištěné, okopírované texty, úryvky z knih	43	29,05 %	17 %
Další, napiš jaké.	8	5,41 %	3,16 %
celkem	253	171%	100%

Odpovědi žáků odpovídají výsledkům výzkumu Radany Meletkové Svobodové, která v rámci šetření SGS 2013 kladla jednomu stu vyučujících I. stupně otázku: *Jak často ve výuce mateřštiny využíváte k rozvíjení čtenářské gramotnosti tyto zdroje?* Nabízela osm nejčastějších zdrojů (viz tabulka 2). Učitelé byli rozděleni do dvou kategorií dle délky praxe.

Její závěry jsou: Učitelé nejčastěji zařazují práci s učebnicemi, respektive s čítkami. Druhou nejčastější využívanou pomůckou jsou pracovní sešity a pracovní listy, které upřednostňují především učitelé s praxí nad 6 let. Tito učitelé využívají i dětské časopisy, oproti tomu učitelé s praxí do 5 let, tyto materiály nevyužívají nikdy (55,6 % z dotázaných).“ Negativně hodnotí Svobodová zjištění, že učitelé s kratší praxí denně nepracují s dětskými knihami, zato je 77,8 % dotázaných využívá týdně.³¹ Toto zjištění odpovídá především rozvržení rozvrhu hodin na běžných základních školách, například čtení v páté třídě je často věnována jen jedna vyučovací hodina (ostatní hodiny českého jazyka jsou věnovány gramatice a slohu).

---

³¹ METELKOVÁ SVOBODOVÁ, Radana. *Formování čtenářské gramotnosti v prostředí školy se zaměřením na žáky mladšího školního věku*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. Str. 169

Tabulka 2: Zdroje využívané k rozvíjení čtenářské gramotnosti při výuce češtiny

Užívané zdroje ČTG ve výuce češtiny	Učitelé s praxí do 5 let (číselné údaje uvedeny v %)				Učitelé s praxí do 5 let (číselné údaje uvedeny v %)			
	denně	týdně	měsíčně	nikdy	denně	týdně	měsíčně	nikdy
Učebnice a čítanky	70,0	30,0	-	-	78,9	20,0	-	1,1
Pracovní sešity n. listy	40,0	60,0	-	-	58,1	20,0	8,1	-
Dětské časopisy	-	22,2	22,2	55,6	15,6	68,7	-	15,7
Počítačový software	-	22,2	22,2	55,6	3,9	7,9	38,2	50,0
Materiály z internetu	11,1	55,6	33,3	-	7,3	37,8	45,1	9,8
Dětské knihy	-	77,8	22,2	-	9,0	55,1	34,8	1,1
Zdroje z jiných předmětů	-	37,5	37,5	125	15,2	31,6	34,2	6,3

Zdroje užívané k rozvíjení čtenářské gramotnosti při výuce češtiny³²

Otázka 2. Kolik knih musíš do školy za rok přečíst? (povinná četba)

Možnosti na výběr byly tři:

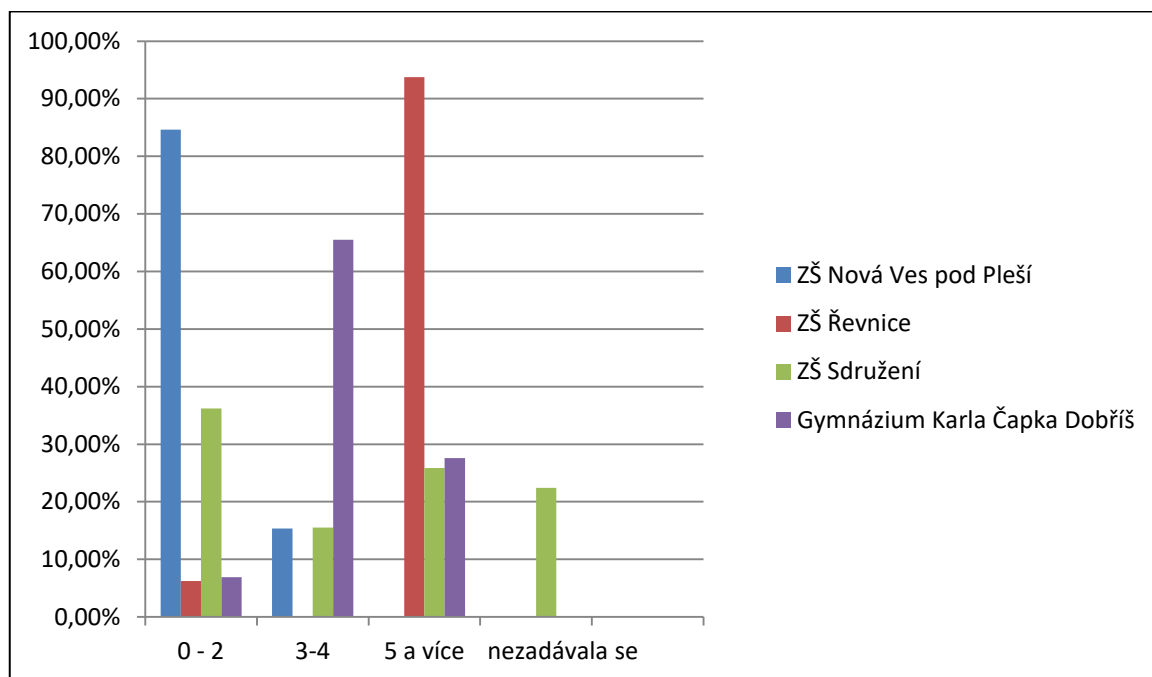
- a) 0 - 2
- b) 3 - 4
- c) 5 a více

U této otázky jsem očekávala v jednotlivých třídách shodu, učitelé většinou zadávají stejné pokyny celé třídě. Toto očekávání se vyplnilo jen u 6. třídy ZŠ Řevnice, žáci z ostatních tříd odpovídali nejednotně. Pouze u 13 žáků z 5. třídy ZŠ Sdružení jsem se dozvěděla, že množství přečtených knih nebylo vyučujícím zadáno.

³² METELKOVÁ SVOBODOVÁ, Radana. *Formování čtenářské gramotnosti v prostředí školy se zaměřením na žáky mladšího školního věku*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2013. Str. 169

Povinnou četbou je myšleno množství knih, které musí děti za „úkol“ doma přečíst, bez ohledu na to, zda byl zadán konkrétní titul. Jde o zjištění množství knih, které mají žáci přečíst a následně zapsat do čtenářského deník, nebo jiným způsobem doložit učiteli, že „úkol“ splnili.

Graf 1: Kolik knih musíš do školy za rok přečíst? (povinná četba). Porovnání škol.

Čtvrtina respondentů uvádí, že do školy musí přečíst 0 – 2 knihy, k těmto respondentům lze přičíst necelých 9%, kteří uvádějí, že neměli, povinnou četbu učitelem zadánu. 20 % dotázaných uvádí rozmezí 3 - 4 knihy za rok a největší zastoupení uvádí 5 a více knih, téměř 46 %.

Následující tabulka ukazuje rozdíl mezi žáky z I. a II. stupně.

Tabulka 3: Kolik knih musíš do školy za rok přečíst? (povinná četba). Rozdíly mezi I. stupněm a II. Stupněm.

Otázka č. 2 – Kolik knih musíš ve škole přečíst za rok?	0-2 knihy	3-4 knihy	5 a více knih	nezadáno
I. stupeň	30,65 %	6,45 %	41,94 %	20,97 %
II. stupeň	20,93 %	30,23 %	48,84 %	0%

Jak je vidět z tabulky, tzv. povinná četba se s přechodem z I. stupně zvýšila. Důvodem může být předpoklad, že žáci již mají schopnost čtení plně osvojenou a budou ji rozvíjet především doma (viz polostrukturovaný rozhovor). Vidět je pokles u četby 0 – 2 knihy a zvýšení především v kategorii 3 – 4 knihy. Důvodem může být i to, že žáci již mají zadanou povinnou četbu (viz. 30 % žáků I. stupně, kteří neměli četbu zadanou).

Zadávání četby učitelem zjišťoval i dotazník v rámci výzkumu *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. Respondenti ve věkové kategorii 9 – 14 let, částečně odpovídající žákům 5. – 6. třídy mají ve většině zadánu povinnou četbu. Jen třetina dotázaných uvádí, že žádnou povinnou školní četbu nemají. Tento výzkum odpovědi rozdělil i podle typu škol (je zde však větší věkové rozložení – respondenti byli ve věku 9 – 19 let). Na základní škole má povinnou četbu zadáno 67 % z dotázaných, na gymnáziu je to 93 %. Tento rozdíl může být ovlivněn právě žáky na I. stupni ZŠ, kteří povinnou četbu nemají zadánu. Dalším důvodem může být větší důraz na samostudium, neboť u žáků na gymnáziu se očekává větší motivovanost ke studiu.

Otázka 3. Jakým způsobem je tvoje četba kontrolována?

Na výběr bylo ze tří možností, žáci měli označit všechny možnosti, které platí.

- a) Čtenářský deník
- b) Ústní referát
- c) Jiný způsob

U této otázky, jsem očekávala jako nejčastější odpověď čtenářský deník. Často je učiteli využíván, ať už s pevně stanovenou strukturou či volnější, kdy je vlastními slovy popisován obsah knihy. Určitým druhem čtenářského deníku jsou čtenářské listy, kdy žáci do předepsané osnovy doplňují krátké informace. Čtenářské listy využívá 6. třída v ZŠ Řevnice.

Tabulka 3: Jakým způsobem je kontrolována tvoje četba?

výběr	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
Čtenářský deník	81	54,73 %	45,51 %
Ústní referát	60	40,54 %	33,71 %
Jiným způsobem	36	24,32 %	20,22 %
celkem	178	120%	100%

Jako jiný způsob žáci uváděli (řazeno dle četnosti): čtenářský list (11 žáků), beseda (9 žáků), převyprávění příběhu/ zápis knihy (7 žáků), učitelem (3 žáci), žádným (3 žáci), rodiči/ doma (2 žáci), referát (1 žák).

Předkládám ještě na srovnání I. a II. stupně.

Tabulka 4: Jakým způsobem je kontrolována tvoje četba?

I. stupeň	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
Čtenářský deník	29	46,77 %	42,65 %
Ústní referát	29	46,77 %	42,65 %
Jiným způsobem	10	16,13 %	14,71 %
celkem	68	110%	100%

Tabulka 5: Jakým způsobem je kontrolována tvoje četba?

II. stupeň	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
Čtenářský deník	53	61,63 %	48,18 %
Ústní referát	31	36,05 %	28,18 %
Jiným způsobem	26	30,23 %	23,64 %
celkem	110	128%	100%

Obě skupiny dotázaných shodně uvedly kontrolu četby skrze čtenářský deník jako nejčastější formu. Velký rozdíl je v prověřování ústní formou. Na I. stupni si učitel českého jazyka může dovolit více zapojovat ústní projev žáků, povídání o knihách nebo čtenářské dílny.

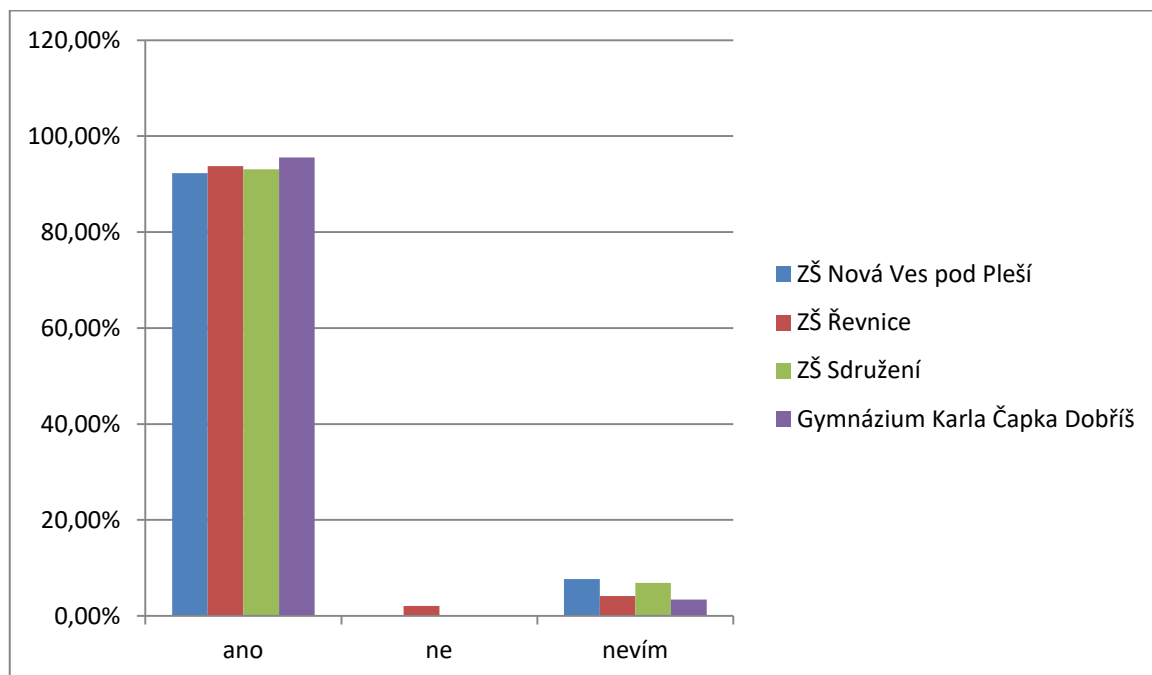
Preferenci čtenářských deníků potvrzuje i výzkum *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. Tento způsob kontroly četby převyšuje u žáků ve věku 9 – 12 let ústní formu referátu, diskusi s učitelem i písemný referát. Přesto je dle naměřených výsledků ústní referát (prezentace před třídou) druhou nejčastější variantou kontroly přečteného.

Otázka 4: Myslíš, že je četba důležitá?

- Možnosti: a) Ano
b) Ne
c) Nevím

Vzhledem k neustálému připomínání učitelů, jak je pro žáky čtení důležité, jsem předpokládala kladnou odpověď u všech dotázaných. Anonymnost dotazníku umožnila žákům odpovídat opravdu svobodně a ne dle očekávání.

Graf 2: Myslíš, že je četba důležitá? Porovnání škol.

U této otázky jsem předpokládala, že většina dotázaných odpoví ANO. 94% dotázaných odpovědělo ANO. 2 žáci neodpověděli. Pouze 1 žák odpověděl, že četba není důležitá. 8 dotázaných odpovědělo nevim, genderové rozdělení je vyrovnané (6 dívek, 2 chlapci), u těchto žáků, se podívejme na jejich preference trávení volného času. Žák z I. stupně, který odpověděl, že četba není důležitá, bohužel správně neodpověděl na otázku týkající se trávení volného času, namísto známkování, jen kroužkoval aktivity, které zřejmě ve volném čase rád dělá (hry, tvořivé činnosti, výlety, nákupy). Odpověď nevim vybralo více dívek než chlapců, celkové hodnocení čtení jako volnočasové aktivity bylo hodnoceno spíš negativně.

Tabulka 6: hodnocení vybraných žáků čtení jako volnočasovou aktivitu

Čtení - známka	1	2	3	4	5
dívka	1	1	2	2	0
chlapec	0	0	0	1	1
celkem	1	1	2	3	1

Výzkum národní knihovny *České děti a mládež jako čtenáři 2017* se zabýval názorem dětí na čtení knih. Na otázku *Co si myslíš o čtení knih?* Nejčastěji děti ve věku 9 – 14 let odpovídali, že číst knihy je zábavné (v rozmezí 40 – 50 %). Jako druhou nejčastější odpověď volili – čtení je důležité pro vzdělání (44 – 47 %). Na pomyslném třetím místě je odpověď – čtení knih je důležité pro můj další život, přibližně ve 30 % si toto myslí většina dotázaných, jen u žáků ve věku 13 – 14 let je viditelný propad (jen 19 %). Po propadu u žáků 13 – 14 let je opět znatelný nárůst na 30 % u žáků a studentů ve věku 15 – 19 let.

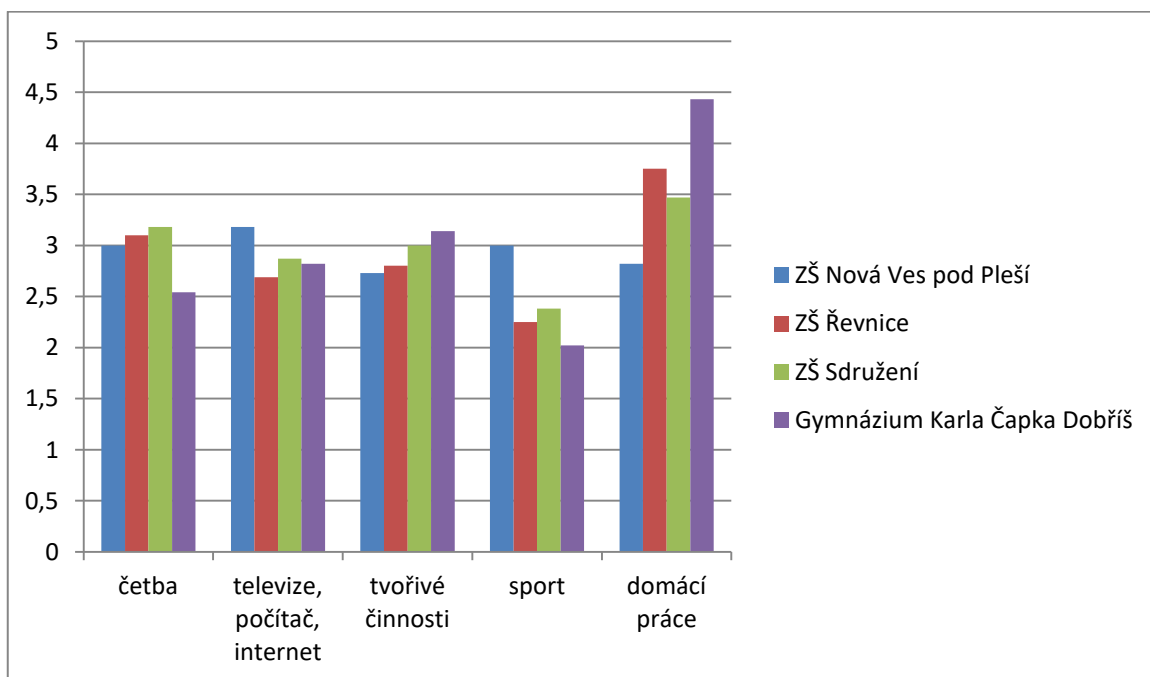
Obě zjištění jsou shodná, žáci si uvědomují, že čtení je pro ně důležité. Propad v období puberty je znatelný, ale návrat k tomuto tvrzení je viditelný.

Otázka 5. K následujícím činnostem přiřaď čísla od 1 do 5 podle toho, co ve volném čase děláš nejraději (1) a co nejméně rád (5). Každé číslo od 1 do 5 můžeš použít jen jednou.

Žáci měli na výběr z pěti okruhů:

- čtení
- digitální technologie (televize, počítač – hry, internet)
- tvořivé činnosti
- sport
- domácí práce

Graf 3: Obliba volnočasových aktivit. Porovnání škol.

Četba byla nejlépe hodnocena na Gymnáziu Karla Čapka, průměrnou známku dostalo 2,54, ostatní školy hodnotily čtení známkou 3, nejhůře čtení hodnotili žáci ZŠ Sdružení a to průměrnou známkou 3,18. Sledování televize, hraní her a surfování na internetu získalo nejlepší známku na ZŠ Řevnice 2,69. O něco horší známkou hodnotili trávení volného času s médii žáci gymnázia Karla Čapka, známkou 2,82. Obdobně hodnotili trávení volného času s médii i žáci ZŠ Sdružení 2,87. Nejhorší známkou hodnotili žáci ZŠ Nová Ves pod Pleší 3,18. Tvořivé činnosti byly hodnoceny lépe školami z menších měst ZŠ Nová Ves pod Pleší 2,73 a ZŠ Řevnice 2,8. Nejhorší známkou hodnotili

tvořivé činnosti žáci gymnázia Karla Čapka 3,14. Překvapily mě výsledky sportu, vyjma žáků ze ZŠ Nová Ves pod Pleší, hodnotili žáci sport nejlepší průměrnou známkou 2,02 – 2,38. Sport byl celkově volen jako nejoblíbenější volnočasová aktivita.

Ani podle výzkumu *České děti jako čtenáři* nepatřilo v roce 2014 čtení mezi nejoblíbenější aktivity, vyplňovalo čas, který dětem během dne zbyl. Nejoblíbenější aktivitou bylo trávení volného času venku s kamarády.

Výzkum národní knihovny z roku 2017 nezjišťoval oblibu jednotlivých aktivit, zjišťoval, které aktivity patří mezi pět nejčastějších denních aktivit. Čtení nepatří mezi pět každodenních aktivit dětí ve věku 9 – 14 let. U žáků 9 – 12 let je na prvním místě příprava do školy, na druhém sledování televize. Třetí místo je rozdílné dle pohlaví, dívky preferují poslech hudby, chlapci čas strávený s kamarády venku. Naprosto rozdílné volnočasové aktivity jsou u žáků ve věku 13 – 14 let. U dívek zůstává v oblíbenosti poslech hudby, na druhém místě je využívání sociálních sítí a na třetím místě příprava do školy. U chlapců se na první místo posunulo hraní elektronických her, na druhém místě je sledování televize a na třetím místě poslech hudby. Je vidět, že s přibývajícím věkem se do života dětí více dostávají média. To potvrzují i výsledky výzkumu NK 2017, kdy uvádí, že slabí čtenáři tráví více času mediálními a online aktivitami.

Tyto výsledky je možné srovnat s výzkumem z roku 2003, kdy děti ve věku 10 – 14 let uváděly, jaké volnočasové aktivity vykonávají denně, 1 – 2 krát týdně, 1 – 2 krát měsíčně a méně. Prvních pět pozic obsadily následující aktivity: příprava do školy, sledování TV a videa, volnočasové aktivity s jinými dětmi (bez rodičů), poslech hudby, čas strávený s rodiči. Čtení časopisů a novin se umístilo na osmém místě v denních aktivitách, čtení knih až na desátém. Je vidět, že preference volnočasových aktivit se v průběhu let tolik nemění. Je nutné připomenout, že v roce 2003 ještě nebyly sociální sítě rozšířené a přístup k internetu neměl každý. Přesto 35% dotázaných uvádělo, že tráví čas u počítače denně. Zajímavé je i zastoupení aktivit vykonávaných 1 – 2 krát týdně. Na prvním místě jsou domácí práce, na druhém společně čtení novin, časopisů a sport pod vedením trenéra, třetí místo shodně zaujímá sport s rodiči, kamarády i volnočasové aktivity s jinými dětmi (bez rodičů), čtvrté místo zabraly tři aktivity: hraní společenských her, hraní se stavebnicí, čas strávený s rodiči, umělecká činnost. A konečně páté místo – počítač. Čtení knih je až na šestém místě.

Čtení časopisů již dnes není tak atraktivní záležitostí, veškeré informace mají děti dostupné na internetu a často jsou tyto informace aktuálnější než v časopisech. Velmi

zajímavé je, že žáci uváděli trávení volného času s rodiči. Takovou odpověď, v aktuálnějších výzkumech, již není běžné u této věkové skupiny vidět.

Srovnání odpovědí žáků z I. a II. stupně.

Tabulka 7: Preference trávení volného času I. stupeň

I. stupeň	1	2	3	4	5	Průměrná známka
Čtení	10,20%	20,41%	42,86%	16,33%	10,20%	2,96
Televize	24,49%	16,33%	16,33%	6,12%	36,73%	3,14
Tvořivé činnosti	24,49%	16,33%	18,37%	24,49%	16,33%	2,92
Sport	28,57%	26,53%	12,24%	18,37%	14,29%	2,63
Domácí práce	10,20%	22,45%	6,12%	34,69%	26,53%	3,45

Odpovědi jsou velice vyrovnané, pohybují se v rozmezí 2,63 – 3,45. Nejlépe hodnocený je sport. Přestože se stále v naší společnosti hovoří o obezitě u dětí, dle respondentů je sport nejoblíbenější volnočasovou aktivitou. U žáků z I. stupně patří tvořivé činnosti k oblíbeným, ještě si hrají a chtějí zkusit nové věci, to platí i ve škole při výuce praktických činností. Čtení skončilo na třetím místě a to s velkou převahou. To ještě není špatné umístění, dokonce je lepší než sledování televize, hraní her a surfování na internetu. Nejhorší známkou, 3,45 byly ohodnoceny domácí práce.

Tabulka 8: Preference trávení volného času II. stupeň

II. stupeň	1	2	3	4	5	Průměrná známka
Čtení	12,35%	19,75%	28,4%	28,4	11,11	3,06
Televize	31,48%	25,31%	11,11	8,64%	23,46%	2,67
Tvořivé činnosti	12,35%	23,46%	22,22%	17,28%	24,69%	3,19
Sport	37,65%	29,01%	18,52%	12,35%	2,47%	2,13
Domácí práce	7,41%	6,17%	18,52%	29,63%	38,27%	3,85

Žáci z II. stupně a gymnázia odpovídali téměř ve shodě s žáky z I. stupně. Nejlépe hodnocen byl sport, dokonce lépe než na I. stupni a to průměrnou známkou 2,13. Jako druhá nejoblíbenější volnočasová aktivita bylo hodnoceno sledování televize, hraní her a surfování po internetu. Zde je vidět rozdíl oproti I. stupni, kdy sledování televize atd. skončilo až na čtvrtém místě. S nástupem puberty se mění preference trávení volného času. Kreativita často ustupuje fiktivnímu světu, touze po vítězství apod. Čtení obsadilo třetí místo stejně jako u žáků I. stupně, pohoršilo si sice známkou na 3,06, ale stále se udrželo na dobrém místě hodnocení. Průměrnou známkou 3,19 získaly tvořivé činnosti a nejhorší známku 3,85 získaly domácí práce.

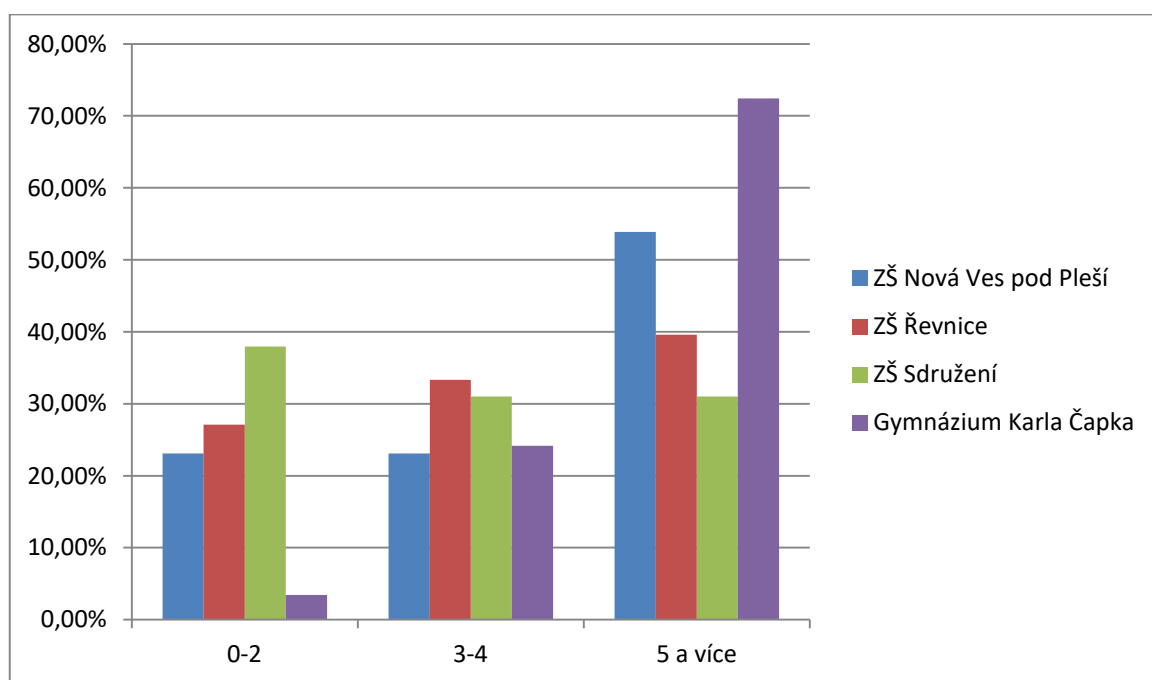
Následující otázky jsou zaměřeny na čtení jednotlivých respondentů.

Otázka 6. Kolik knih za rok přečteš z vlastní vůle?

Na výběr bylo stejně jako u otázky 2. Ze tří variant:

- a) 0 – 2
- b) 3 – 4
- c) 5 a více.

Graf 4: Kolik knih za rok přečteš z vlastní vůle? Porovnání škol.

Jak je vidět z grafu, nejvíce žáků uvedlo odpověď, že z vlastní vůle přečte pět a více knih. To svědčí o pozitivním postoji k četbě. Může to být ovlivněno i tím, že děti mohou číst, co chtějí a ne, co musí, nebo co by měly číst do školy.

Tabulka 9: Kolik knih za rok přečteš z vlastní vůle? Porovnání I. a II. stupeň.

Kolik knih přečteš za rok z vlastní vůle?	0-2 knihy	3-4 knihy	5 a více knih
I. stupeň	26,23%	21,31%	52,46%
II. stupeň	18,84%	36,23%	44,93 %

U žáků I. stupně jsou odpovědi u možností 0 - 2 knihy a 3 – 4 knihy přečtené za rok z vlastní vůle celkem vyrovnané. Velice pozitivně vypadá odpověď 5 a více knihy, kterou uvedla více než polovina dotázaných. Bohužel se tento trend na II. stupni neudržel. 5 a více knih přečte jen 44,93 % dotázaných. Může to být z důvodu zvýšení náročnosti v naukových předmětech, ale i změnou trávení volného času, kdy namísto čtení knih jsou zajímavější činnosti. Také může být důvodem zadání povinné četby učitelem a její nárůst.

Srovnat výsledky lze s výzkumem čtenářství žáků základních škol Ivany Gejgušové³³. Ta u žáků základní školy zjišťovala počet přečtených knih a následně žáky rozdělovala do skupin (nečtenář, sporadický čtenář, pravidelný čtenář atd.) Dle jí užívané typologie jsou nečtenáři ti, kteří nepřečtou žádnou knihu. Mezi sporadické čtenáře řadí všechny, jež přečtou 1 – 6 knih za rok. Sem by se dala zařadit alespoň polovina mých respondentů. Žáci, kteří uváděli počet přečtených knih 5 a více, mohou být již pravidelnými čtenáři. Pravidelné čtenáře Gejgušová označuje jako ty, kteří přečtou 7 – 12 knih ročně. Ve zmíněném výzkumu je nejvíce zastoupena skupina sporadických čtenářů (61%), 20% je označených jako pravidelní čtenáři. Ostatní skupiny jsou zastoupeny v méně než 10 %. Konkrétně uvádí, že žáci 4. a 5. ročníku, přečtou za rok 8,6 knih. A žáci 6. a 7. ročníku jen 6,9 knih ročně. Toto zjištění je srovnáváno s počtem hodin strávených u počítače, který se s věkem zvyšuje. Dále její výzkum potvrzuje i to, že více se četbě v tomto věku věnují dívky než chlapci.

Výzkumy *Jak čtou české děti*, národní knihovny i Nové školy se zaměřovaly na měsíční četbu u dětí. Jejich výsledky jsou podobné. V roce 2003 byla nejčastější odpověď 1 kniha za měsíc (u 44 % chlapců i 43 % dívek). Také v roce 2013 (Nová škola) i v roce 2014 (NK) žáci uváděli jako nejčastější odpověď jednu knihu za měsíc. Kdyby v této četnosti pokračovali celý rok, stali by se z nich pravidelní čtenáři. Jak ale ukazují jiné výzkumy, často se tato četnost neudrží a množství přečtených knih klesá.

Otázka 7. Jak často si čteš?

Možnosti:

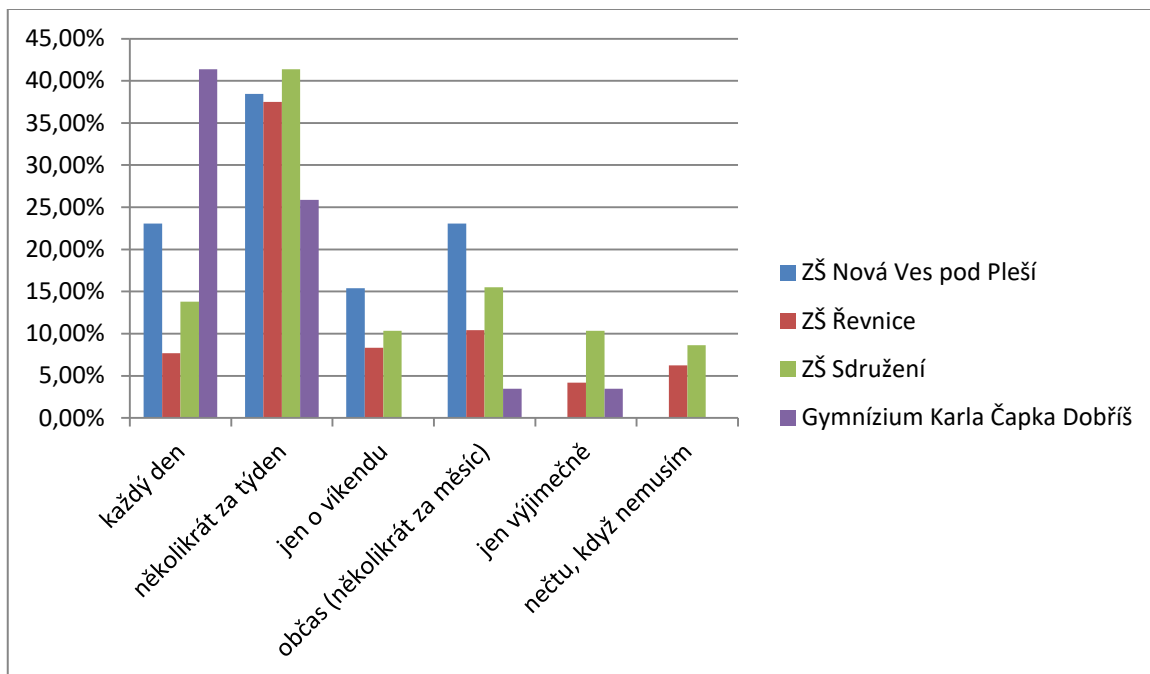
- a) Každý den
- b) Několikrát za týden
- c) Jen o víkendu
- d) Občas (několikrát za měsíc)
- e) Jen výjimečně
- f) Nečtu, když nemusím

---

³³ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Čtenářství žáků základních škol: Primary school pupil reading habits*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015. ISBN 978-80-7464-783-3.

Frekvence čtení je často sledovaným jevem. Ovlivňuje ji jak věk, preference trávení volného času, tak i roční období.

Graf 5: Jak často si čteš? Porovnání škol.

Nejčastěji se ke každodennímu čtení hlásí studenti gymnázia Karla Čapka a to 41 %, dále pak 23 % žáků ze ZŠ Nová Ves pod Pleší. Nejvíce vybranou odpovědí bylo čtení několikrát za týden. Tu zvolilo 41 % žáků ze ZŠ Sdružení, 38,5 % žáků z Nové Vsi pod Pleší, 37,5 % žáků ze ZŠ Řevnice a 26 % žáků gymnázia Karla Čapka. Zajímavá odpověď je, že žáci gymnázia nečtou o víkendů, ostatní žáci tuto možnosti uváděli přibližně v 10 %. Odpověď: nečtu, když nemusím, opět nezaškrtl žádný žák gymnázia a překvapivě ani žák ZŠ Nová Ves pod Pleší.

Tabulka 10: Jak často si čteš? Porovnání I. a II. stupeň.

	Každý den	Několikrát za týden	Jen o víkendů	Občas (několikrát za měsíc)	Jen výjimečně	Nečtu, když nemusím
I. stupeň	32%	37%	8%	15%	5%	3%
II. stupeň	22%	45%	8%	11%	7%	7%
celkem	26%	43%	8%	12%	6%	5%

Na I. stupni ZŠ je vidět, téměř vyvážené rozdělení četnosti čtení každý den a několikrát za týden, oproti tomu na II stupni ZŠ (a v primě) je vidět odklon od každodenního čtení.

Podobné výsledky naměřila i Radana Metelková Svobodová u žáků I. stupně (viz příloha 2). Z jejích výsledků vyplývá, že denně čte 40 % dotázaných, alespoň jednou týdně čte 47 % dotázaných, to odpovídá i našim naměřeným datům (konkrétně když se sečtou varianty B několikrát za týden a C jen o víkendu, vyjde celkem 45 % dotázaných žáků z I. stupně).

V roce 2003 se denně věnovalo čtení knih 28 % dětí ve věku 10 – 14 let, 1 – 2 krát týdně 24 %, 18 % několikrát za měsíc a 9 % nikdy.

Ivana Gejgušová ve výsledcích frekvence četby ukazuje, že nejpočetnější skupinou jsou žáci, kteří si čtou několikrát v týdnu. Tato odpověď je shodná i s ostatními výzkumy. Avšak druhou nejčetnější skupinou jsou žáci, kteří čtou zřídka. Rozdíl mezi těmito skupinami jsou 2 %, což není mnoho. Denně čte dle tohoto výzkumu jen 15 % dotázaných.

Výzkum národní knihovny ukazuje, že v roce 2014 se čtení žáci ve věku 9 – 14 let věnovali nejčastěji několikrát týdně, 21 % se čtení věnovalo asi jednou týdně a 14 % denně. V roce 2017 dochází ke změně, každodenních čtenářů je mezi respondenty 24 %, což je velký nárůst (o 10 %). Pokles je u respondentů, kteří čtou asi jednou týdně. Téměř stejné množství označilo možnost – čtu několikrát týdně. Četba několikrát za týden je u všech dotázaných respondentů (ve věku 9 – 19 let) nejčastěji uváděnou variantou.

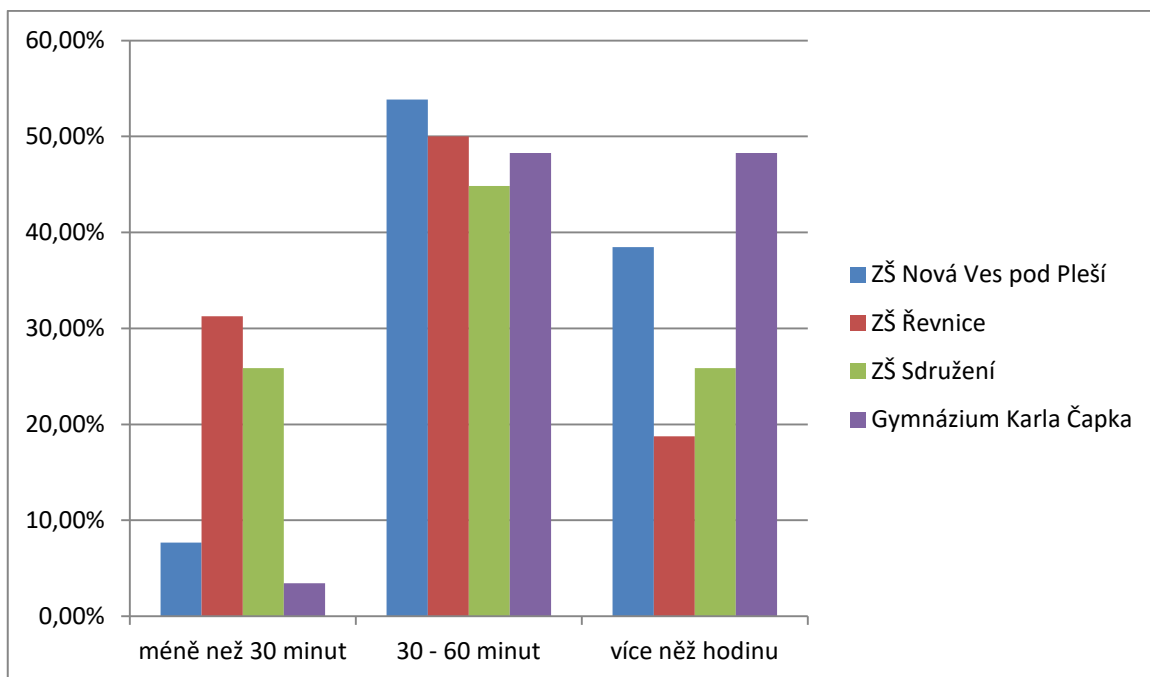
Všechny uvedené výzkumy shodně uvádí, že nejčastěji si žáci ve věku 9 – 14 let čtou několikrát týdně a žáků, kteří si čtou denně je méně. S jinými výsledky přichází v roce 2016 výzkum PIRLS, ten uvádí, že žáků kteří si čtou denně a žáků kteří si čtou 1 – 2 krát týdně je stejně (36 %). Tyto výsledky odpovídají i mezinárodnímu průměru. Výsledky u čtení 1 – 2 krát týdně jsou přibližně shodné s ostatními výzkumy, které také uvádí třetinu respondentů s touto odpovědí. Avšak nepoměr u denních čtenářů je oproti výzkumům pořádaným pouze v ČR značný, činí přibližně 10 – 15 %. Je otázkou proč tomu tak je. To ale není výzkumným cíle této práce.

Otázka 8. Jak dlouho si vydržíš číst?

Možnosti:

- a) Méně než 30 minut
- b) 30 až 60 minut
- c) Více než hodinu, až několik hodin

Graf 6: Jak často si vydržíš číst? Porovnání škol.

Z grafu je vidět největší zastoupení u druhé varianty 30 – 60 minut, což odpovídá i průměrným hodnotám naměřeným u jiných výzkumů. Odpovídá to i průměrným schopnostem u dětí ve věku 9 – 14 let. Opět lze vidět výrazný rozdíl u studentů gymnázia, kteří uvádí třetí možnost a u žáků ZŠ Nová Ves pod Pleší. Odpovídá to i výše uvedeným odpovědím u otázek, kolik knih žáci přečtou z vlastní vůle, neboť variantu 5 a více knih uváděli právě studenti gymnázia a žáci ZŠ Nová Ves pod Pleší.

Tabulka 11: Jak dlouho si vydržíš číst? Porovnání I. a II. stupěň.

	Méně než 30 minut	30 – 60 minut	Více než hodinu
I. stupeň	26,67%	51,67%	21,67%
II. stupeň	22,09%	46,51%	31,40%
celkem	21,92%	48,63%	29,45%

Výsledky této otázky jsou velice pozitivní. Téměř polovina dotázaných tráví čtením knih více než 30 minut. Zajímavá je i změna v porovnání žáků I. a II. stupně, kdy 21,67 % dotázaných uvádí, že čte více než hodinu. S přechodem na druhý stupeň se poměry mění a více než 60 minut u knihy vydrží 31,40% dotázaných.

Při bližším pohledu na konkrétní školy a rozdělení na I. a II. stupeň, lze pozorovat, že žáci prvního stupně si čtou nejčastěji 30 – 60 minut. Zarážející je, že 37 % žáků z I. stupně ZŠ Řevnice si čte jen 30 minut. Přestože tito žáci uváděli, že mají od učitele zadánu povinnou četbu do školy. Je možné, že v ZŠ Řevnice není tolik kladen důraz na čtenářství u dětí jako v ostatních školách. Jiným zdůvodněním může být větší dostupnost ostatních volnočasových aktivit, než na jiných místech, například v malé obci Nová Ves pod Pleší.

Tabulka 12: Jak často si vydržíš číst? Jednotlivé výsledky I. stupně

I. stupeň	Méně než 30 minut	30 – 60 minut	Více než hodinu
ZŠ Nová Ves pod Pleší	7,69%	53,85%	38,46%
ZŠ Řevnice	37,04%	48,15%	14,81%
ZŠ Sdružení	10,0%	55,0%	35,0%

Tabulka 13: Jak často si vydržíš číst? Jednotlivé výsledky II. stupně

II. stupeň	Méně než 30 minut	30 – 60 minut	Více než hodinu
ZŠ Řevnice	23,81	52,38%	23,81%
ZŠ Sdružení	36,11%	41,67%	22,22%
Gymnázium Karla Čapka	3,45	48,28	48,28

Mylný předpoklad, že žáci po přechodu z I. stupně budou číst více, byl vyvrácen. Tyto výsledky potvrzuje i zjištění preference trávení volného času, kdy čtení bylo hodnoceno žáky z I. i II. stupně téměř totožně. Výrazný rozdíl je vidět jen u žáků gymnázia.

Podobnou otázkou se zabýval i výzkum z roku 2003 *jak čtou české děti*, avšak zaměření na přesný čas nemá. Na otázku: *Jak často čteš ve svém volném čase knihy?* Uvedlo 8 % dívek a 5 % chlapců, že čte několik hodin. Čtvrtina dotázaných dívek a 17 %

chlapců uvedlo, že čtením stráví denně alespoň chvilku. Jenže je těžko srovnatelné co chvilka znamená, 10 minut? 15 minut?

Více konkrétní jsou výzkumy národní knihovny. V roce 2014 se četbě věnovaly děti ve věku 9 – 14 let 36 – 45 minut. Častěji si čtou dívky než chlapci (dívky 48 minut, chlapci 36 minut). V roce 2017 dochází k poklesu času stráveného s knihou na 31 – 35 minut (o víkendu 35 – 42 minut).

Tyto výsledky nejsou špatné. Když se však porovnají se sledováním televize, dosahují pouze poloviny. U sledování televize tráví děti přibližně hodinu denně, o víkendu až hodinu a půl. Rozdíl je pak u preferencí dle věku, výrazné změny jsou především u žáků 13 – 14 let, kteří se od žáků 9 – 12 let liší, především ve využívání sociálních sítí, hraní her a sledování videí a filmů (ne živého vysílání TV).

Otázka 9. Odkud většinou získáváš knihy?

Na výběr bylo ze čtyř možností:

- a) z knihovny
- b) půjčuji si je od kamarádů
- c) dostávám je jako dárek
- d) Jinak: _____

Předpokladem bylo, že děti nejčastěji dostávají knihy jako dárek. Tento předpoklad vychází z průzkumu Jiřího Trávníčka *Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*, kde výzkum prokázal jako nejčastější způsob nabývání knih darování. Takto odpovídala více než polovina respondentů.

Většina žáků vybírala více než jednu odpověď (viz tabulka 9). U odpovědi jinak, byla nejčastější odpovědí „kupuju si je“ celkem čtrnáctkrát, druhou nejčastější odpovědí bylo „mám je doma z knihovny“ celkem šest odpovědí.

Tabulka 14: Odkud získáváš knihy? (celý výzkumný vzorek)

výběr	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
Z knihovny	58	39,73%	34,32%
Půjčuji si od kamarádů	13	8,9%	7,69%
Dostávám knihy jako dárek	74	50,68%	43,79%
jinak	24	16,44%	14,20%
celkem	169	116%	100%

Podle výzkumu *Jak čtou české děti?*, respondenti nejčastěji získávali knihy doma a ve veřejné knihovně. Bohužel, zde není uvedeno, zda děti knihy dostávaly jako dárek. Přestože tato studie upozorňuje na důležitost socio-ekonomického statutu rodiny.

Výzkumy národní knihovny se otázkou získávání knih zabývaly.³⁴ Výsledky výzkumů a tohoto dotazníku se shodují. Na otázku „*kde děti nejčastěji knihy získávají?*“ odpovědělo 30 % dotázaných, že je dostávají jako dárek, 23 % je získává z veřejné knihovny a 15 % dotázaných je má z domova.

Moji respondenti odpovídali téměř totožně, 43,79 % dotázaných odpovědělo, že knihy dostává jako dárek. Lze usuzovat, že rodina se tímto způsobem snaží podporovat mladé čtenáře. Velice pozitivní odpovědí bylo, že si žáci kupují knihy sami. Doufám, že jim jejich dosavadní chování vydrží i do budoucna.

Dostupností knih se zabýval i výzkum *Nové školy*, který pracuje s dětmi, které nemají silnou podporu čtenářství doma. Otázka zněla: *Kde si půjčuješ knihy?* Chybí zde varianta odpovědi, knihy dostávám jako dárek. Výzkumná skupina je rozdělena na žáky, kteří navštěvují čtenářské kluby a kteří je nenavštěvují. Ti, jež je nenavštěvují kluby, v 50 % odpovídali, že knihy získávají doma. Přes 30 % uvádí jako zdroj knih veřejnou knihovnu. Skupina navštěvující čtenářské kluby v 60 % uvádí tyto kluby jako zdroj knih. 20 % má knihy z domova a jen 10 % navštěvuje veřejné knihovny.

Z národní zprávy výzkumu PIRLS i uvolněných úloh není jasné, zda se výzkum zabýval obdobnou otázkou. Téma dostávání knih se vázalo spíše na oblibu čtení. Konkrétně:

---

³⁴Jak čtou české děti?: Stručná zpráva o výsledcích analýzy [online]. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2003 Copyright © [cit. 22.06.2019]. str. 14

Měl/a bych radost, kdyby mi někdo dal knihu jako dárek. Zde byl sledován vývoj od roku 2001. V roce 2001 s tímto výrokem souhlasí nebo spíše souhlasí 92 % dotázaných. V roce 2011 je to jen 84 %. V roce 2016 83 % dotázaných, tedy jen nepatrný pokles. Přesto je tato odpověď uspokojivá, více než třičtvrtě dotázaných považuje knihu za dobrý dárek a má z ní radost.

Otázka 10. podle čeho si vybíráš knihu?

Na výběr bylo z 10 možností, opět žáci označovali více než jednu odpověď.

- a) Podle doporučení učitele
- b) Podle doporučení někoho z rodiny
- c) Podle doporučení kamarádů
- d) Na základě reklamy v časopise, TV, plakátu...
- e) Podle obalu
- f) Podle názvu knihy
- g) Podle zkráceného obsahu na přebalu
- h) Podle autora
- i) Sám si knihy nevybírám
- j) Jinak

Touto otázkou se zabýval jen opakovaný výzkum národní knihovny z roku 2017. Otázka zněla: *Na základě čeho si vybíráš knížky ke čtení?* Nejčastější odpovědí žáků ve věku 9 – 14 let v roce 2014 bylo, povinná školní četba. Druhou volbou bylo doporučení kamarádů. Výzkum z roku 2017 toto potvrzuje. Uvádí, že především u žáků na II. stupni ZŠ je největší vliv na výběr knih ze strany školy – povinné četby a kamarádů.

Výběr knihy podle obalu preferují spíše mladší děti (9 – 10 let). S rostoucím věkem se zvyšuje procento těch, kteří si vybírají knihy podle žánru a podle autora.

Tabulka 15: Podle čeho si vybíráš knihu? (celý výzkumný vzorek)

	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
Podle doporučení učitele	15	10,27%	5,28%
Podle doporučení někoho z rodiny	35	23,97%	12,32%
Podle doporučení kamarádů	50	34,25%	17,61%
Na základě reklamy v časopise, TV, plakátu...	7	4,79%	2,46%
Podle obalu	15	10,27%	5,28%
Podle názvu knihy	42	28,77%	14,79%
Podle zkráceného obsahu na přebalu	58	39,73%	20,42%
Podle autora	32	21,92%	11,27%
Sám si knihy nevybírám	7	4,79%	2,46%
Jinak	23	15,75%	8,1%
celkem	284	194,5%	100%

Na prvním místě se dle četnosti odpovědí umístila volba dle zkráceného obsahu, je dobré, že dětem není jedno, co čtou, aby měli „jen“ splněno do školy (čtenářský deník). Velice pozitivní je, že v tak brzkém věku si jsou schopni vybrat, co je baví a zajímá. Na druhém místě byla možnost výběr knihy podle doporučení kamarádů, tato odpověď znamená, že si děti o své četbě mezi sebou povídají.

Následující tabulka ukazuje rozdíly výběru knih žáků z I. a II. stupně.

Tabulka 16: Podle čeho si vybíráš knihu? I. stupeň

	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
Podle doporučení učitele	4	6,67 %	3,96 %
Podle doporučení někoho z rodiny	14	23,33 %	13,86 %
Podle doporučení kamarádů	20	33,33 %	19,8 %
Na základě reklamy v časopise, TV, plakátu...	0	0 %	0%
Podle obalu	4	6,67 %	3,96 %
Podle názvu knihy	17	28,33 %	16,83 %
Podle zkráceného obsahu na přebalu	19	31,67 %	18,81 %
Podle autora	6	10 %	5,94 %
Sám si knihy nevybírám	3	5 %	2,97 %
Jinak	14	23,33 %	13,86 %
celkem	101	168,33%	100%

U žáků I. stupně základní školy převládá doporučení kamarádů. Žáci zkouší číst knihy, které se líbí ostatním. Často se na I. stupni setkáváme s ústní prezentací přečtených knih, kdy se ostatní žáci mohou inspirovat výběrem svých spolužáků. Část vyučující chce slyšet, co se čtenářům na knize líbilo a i to může ostatní zaujmout a přimět si přečíst danou knihu. Knihy často ještě nosí do školy a děti tak mohou do knihy nahlédnout, podívat se na způsob psaní (zda obsahuje hodně nebo málo textu) a na ilustrace, které děti v tomto věku mohou k četbě přitáhnout.

V těsném závěsu je výběr podle zkráceného obsahu knihy.

Velice povzbudivé je, že žáky mladšího školního věku při výběru knihy neovlivňují masmédiá, což se bohužel nedá říct o žácích staršího školního věku.

Jako třetí nejčastější odpověď je název knihy, který musí žáka hned upoutat.

Tabulka 17: Podle čeho si vybíráš knihu? II. stupeň

	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
Podle doporučení učitele	11	13,1 %	5,58 %
Podle doporučení někoho z rodiny	21	25 %	10,66 %
Podle doporučení kamarádů	30	35,71 %	15,23 %
Na základě reklamy v časopise, TV, plakátu...	7	8,33 %	3,55 %
Podle obalu	12	14,29 %	6,09 %
Podle názvu knihy	26	30,95 %	13,2 %
Podle zkráceného obsahu na přebalu	43	51,19 %	21,83 %
Podle autora	19	22,62 %	9,64 %
Sám si knihy nevybírám	22	26,19 %	11,17 %
Jinak	6	7,14 %	3,05 %
celkem	197	234,52 %	100%

Odpovědi se u žáků z I. stupně příliš nelišily. Největší posun je u výběru podle zkráceného obsahu knihy. Žáci již mají jisté preference u své četby, dívky často volí knihy s hlavní hrdinkou a chlapci sci-fi či fantasy nejlépe s mužským hlavním hrdinou. (Více u otázky 17).

Preference dle doporučení přátel zůstává stále populární, neboť právě v období puberty mají respondenti největší potřebu patřit do určité sociální skupiny a její názory přijímají za své.

Třetí místo obsadil přebal knihy, stejně jako u mladších žáků.

Nevyhnutelným zjištěním je, že starší žáky masmédiá již ovlivňují a vybírají si knihy dle jejich doporučení. Otázkou zůstává, zda je k tomu vedou recenze knih nebo jen poutavá reklama. Další možností je doporučení určité celebrity, v dnešní době například „youtuberů“.

Zajímavé výsledky přinesla odpověď: „sám si knihy nevybírám“. Mladší žáci tuto variantu volili jen v necelých 3 %, kdežto starší žáci v 11 %. Bohužel není možné se

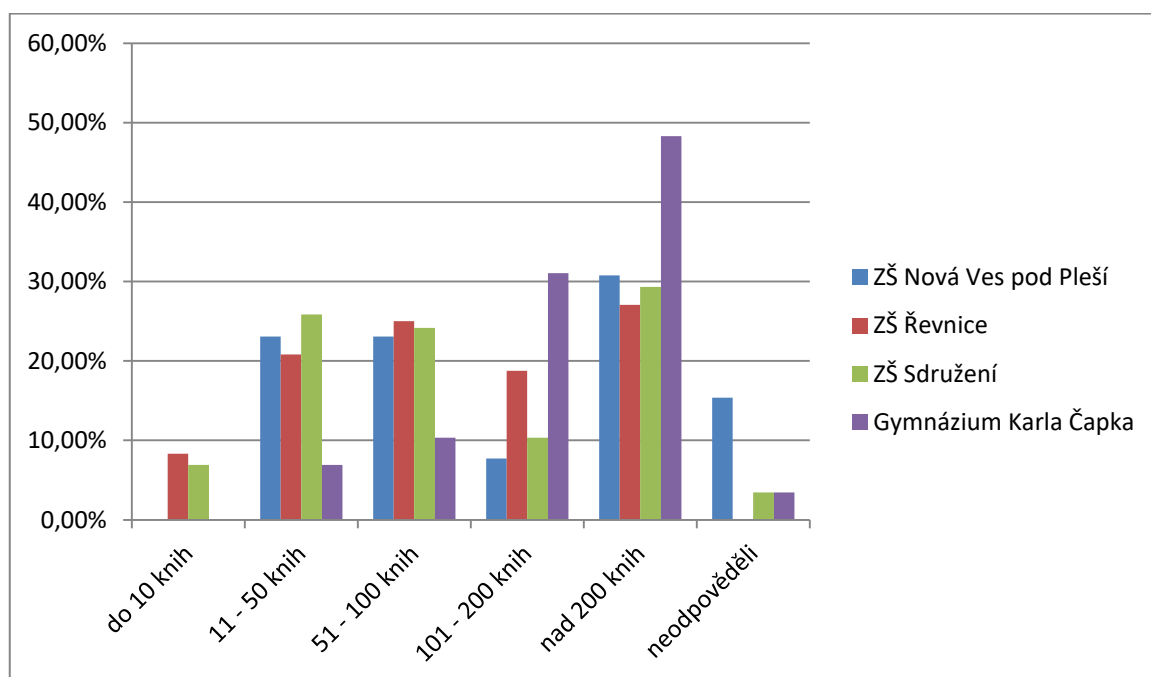
doptat, proč tomu tak je. Lze předpokládat, že sem žáci zahrnuli fakt, že knihy dostávají jako dárek, nebo dostávají zadanou konkrétní četbu od učitele a tak si ji nevybírají.

Otázka 11. kolik máte doma knih?

Na výběr měli respondenti z pěti možností. Rozpětí variant bylo relativně velké, neboť jsem očekávala přibližné odhadování dětí. Celkem na tuto otázku neodpověděli 3 respondenti.

Výsledky výzkumu z roku 2010 *Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení* ukazují, že obyvatelé České republiky mají doma v průměru 245 knih. 33 % dotázaných uvedlo, že vlastní 1 – 50 knih. 37 % dotázaných má 51 – 200 knih. Dále je počet knih dělen do skupin 201 – 500 knih, 501 – 1000 knih a 10001 a více.

Graf 7: Kolik máte doma knih? Srovnání škol.

U této otázky pouze 6,20 % dotázaných uvedlo, že doma mají méně než 10 knih. 17,79 % vedlo, že doma mají 11-50 knih. 22,07 % respondentů uvádí počet knih doma 51 – 100 knih, jedná se druhý nejvyšší počet odpovědí. O něco méně dotázaných volilo variantu 101 – 200 knih (16,55 %), a nejvíce odpovědí získala varianta nad 200 knih 33,1%.

Tyto odpovědi jsou velice pozitivní, téměř polovina uvádí, že má doma více než 100 knih, to je již možné hovořit o vybavené knihovně.

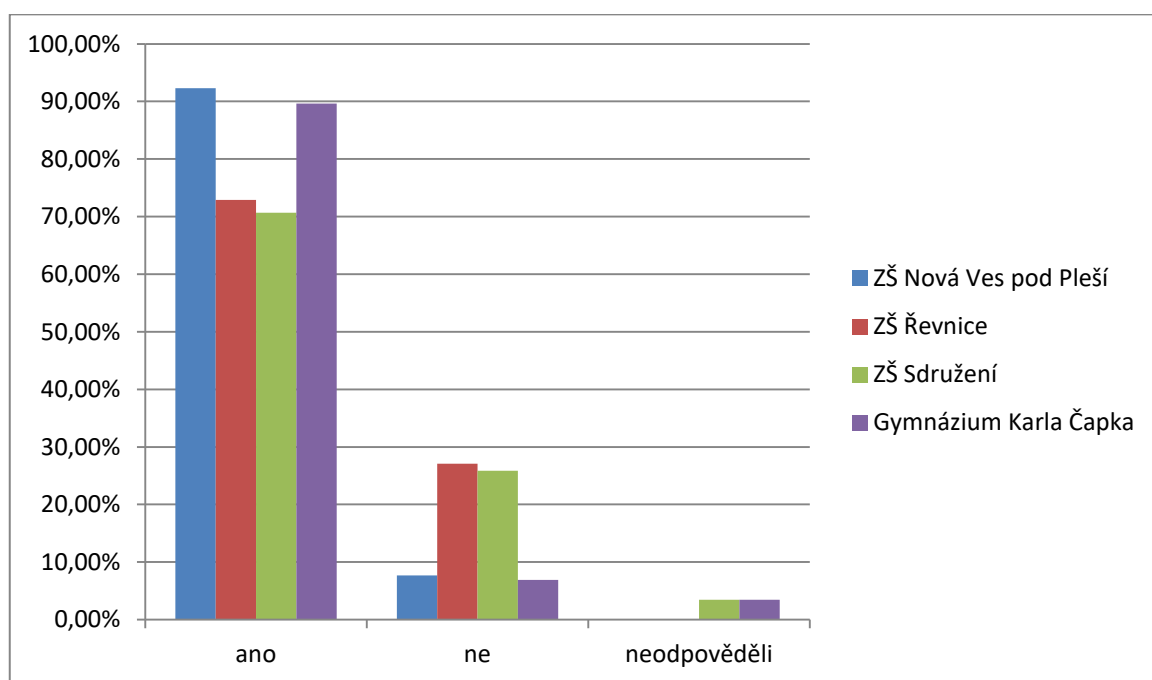
Žáci gymnázia Karla Čapka uváděli jako nejmenší počet knih v domácnosti 11-50. U této skupiny byl předpoklad, že doma mají vybavenou knihovnu, neboť se od nich očekává větší míra samostudia než u žáků 6. ročníku ZŠ. Příjemným překvapením bylo, že stejně odpovídali i žáci ZŠ Nová Ves pod Pleší, důvodem by mohlo být vyšší ekonomické zázemí rodiny (v okolí Nové Vsi je postavené satelitní městečko a děti do této základní školy dochází/dojíždí).

Při srovnání odpovědí s výzkumem J. Trávnička *Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*, jsou vidět rozdíly v odpovědích. Jelikož jsem nepředpokládala, že by žáci doma neměli ani jednu knihu, nejnižší možností bylo 0 – 10 knih. Aby byly výsledky porovnatelné, je nezbytné sečíst dvě odpovědi a vyhodnotit je společně. Konkrétně varianta a) i b). Výsledky jsou o něco menší než u výsledků zmíněného výzkumu, neboť 0 – 50 knih má doma 24 % oproti 33 % z druhého výzkumu. Téměř stejné údaje jsou vidět u rozmezí 51 – 200 knih a to 38,6 % dotázaných oproti 37% z dotázaných z druhého výzkumu. Podobné výsledky jsou i u varianty nad 200 knih. 33,1 % dětských respondentů a 28 % dotázaných z druhého výzkumu. Tyto čísla jsou opravdu pozitivní, především z hlediska, že domácí knihovny nepřímo ovlivňují dětské čtenáře, mělo by vlastnictví knih a čtení být pro děti přirozenou součástí jejich života.

Odhadem knih v domácí knihovně se zabýval i výzkum Nové školy. Rozpětí měli menší. Dotazovaní volili mezi 0 – 10 knih, 11 – 25 knih, 26 – 100 knih, 100 a více. Variantu 0 – 10 knih uvedlo přibližně 10 – 15 % dotázaných. Druhou možnost 11 – 25 knih uvedlo přibližně 20 %. 26 – 100 knih má doma přibližně 30 – 35 % respondentů. Z porovnání výsledků vychází, rozdíl asi o 20 %. Tento rozdíl může být způsoben především socioekonomickým statutem rodiny, neboť respondenti z výzkumu Nové školy jsou téměř z části ze sociálně slabých rodin. Variantu nad 100 knih zvolila přibližně třetina dotázaných.

Otázka 12. Máš svou vlastní knihovnu?

Tím, že většina dotázaných odpovídala kladně, tedy, že doma knihovnu mají. Byl předpoklad, že více než polovina respondentů bude mít svou vlastní knihovnu. Což se potvrdilo u 81,95 % dotázaných.

Graf 8: Máš svou vlastní knihovnu?

18,05 % žáků uvedlo, že nemají svou knihovnu. Následující tabulka ukazuje, kolik knih mají tito žáci doma. Tři ze čtyř dotázaných, kteří uvedli, že mají doma do 10 knih, nemají svou knihovnu. Je možné, že jeden dotázaný má společnou knihovnu se sourozencem. 61,54 % uvádí, že mají doma 11 - 50 knih. Dá se předpokládat, že tyto domácí knihovny obsahují nějaké dětské knihy. 11,54 % uvádí, že mají doma přes 200 knih, opět lze předpokládat, že část knihovny obsahuje dětskou literaturu.

Tabulka 18: srovnání počtu knih doma u žáků, jež nemají svou knihovnu

Počet knih doma	ZŠ Nová Ves p. Pleší	ZŠ Řevnice	ZŠ Sdružení	Gym. Karla Čapka	celkem
Do 10 knih	--	3	3	--	6
11 – 50 knih	--	5	9	2	17
51- 100 knih	1	3	1	--	5
101 – 200 knih	--	1	--	--	0
Nad 200 knih	--	1	2	--	4
neodpověděli	--	--	2	1	2

Jak již bylo uvedeno výš, tito žáci a studenti mohou mít doma společnou knihovnu s celou rodinou nebo se svými sourozenci. Především ti z nich, jež uvedli, že mají doma nad 200 knih.

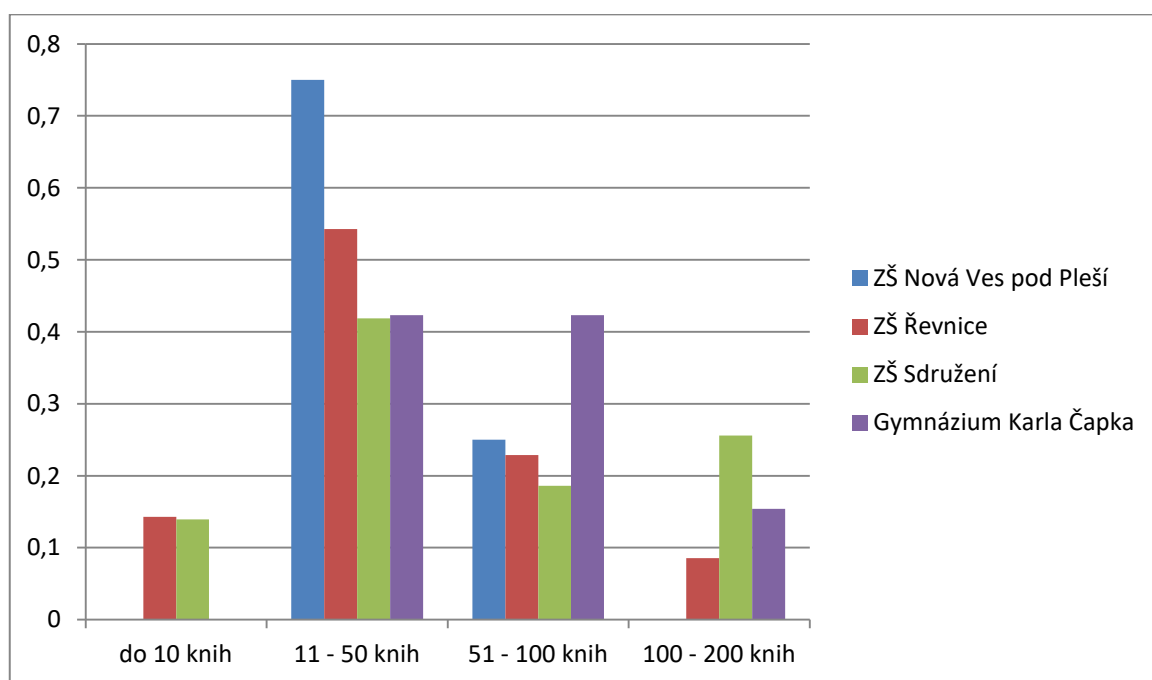
Zajímavé je, že ze ZŠ Řevnice čtyři žáci uvedli, že doma mají do 10 knih, z toho tři dále uvedli, že nemají svou vlastní knihovnu. Jeden chlapec uvedl, že doma mají do 10 knih a stejný údaj uvedl i u počtu knih v jeho knihovně. Zde se nám nabízí varianta, že doma mají společnou knihovnu, nebo rodiče mají svou vlastní a tu do počtu knih v domácnosti nezapočítal.

Ještě zajímavější zjištění je u žákyně ZŠ Sdružení, která uvádí, že doma mají do 10 knih a její knihovna obsahuje 11 – 50 knih. Mohlo opět dojít k nepozornosti při odpovídání, nebo počty knih opravdu rozdělila na rodinné (společné) a její osobní.

Otázka 13. Kolik knih obsahuje tvá knihovna?

Průměrný věk dotazovaných je 11.5 roku, téměř polovina uvedla, že knihy dostává jako dárek. Za předpokladu, že některé knihy ze svých knihoven již vyřadili, například byly na ně moc dětské (leporela, obrázkové knihy apod.), mohli by žáci mít nad 10 knih ve své knihovně. V případě že dostávají k narozeninám 1 knihu a k Vánocům 1-2 knihy od svých 6 let. Následující graf a tabulky ukazují srovnání škol a následně i rozdíly mezi I. a II. stupněm.

Graf 9: kolik knih máš ve své knihovně? Srovnání škol.

Můj předpoklad byl správný, nejvíce dotázaných odpovědělo, že ve svých knihovnách mají 11 – 50 knih. Velice zajímavá odpověď byla jedenáctileté dívky ze ZŠ Řevnice: „ a) do 10 knih (Podle toho, které mám zrovna oblíbené, je v ní střídám)“, tato žákyně uvedla, že doma mají nad 200 knih, tedy má z čeho vybírat.

tabulka 19: kolik máš ve své knihovně knih? Srovnání I. a II. Stupeň.

	Do 10 knih	11 – 50 knih	51 – 100 knih	100 – 200 knih
I. stupeň	5,26 %	19,3 %	10,53 %	5,26 %
II. stupeň	4,39 %	31,58 %	18,42 %	5,26 %
celkem	9,65 %	50,88 %	28,95 %	10,53 %

Jak ukazují data v tabulce 12, předpoklad byl správný, polovina dotázaných má doma 11 – 50 knih. Toto zjištění potvrzuje tvrzení, že děti často dostávají knihy jako dárek a rodina je tímto způsobem ve čtení podporuje.

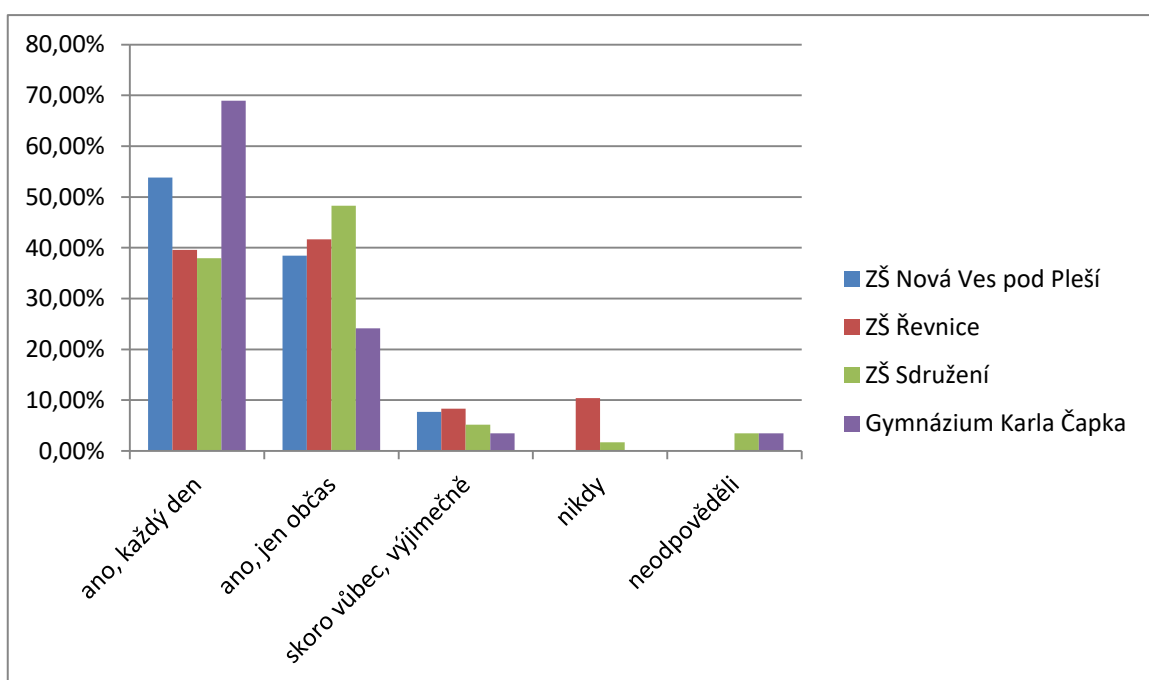
Následující otázky jsou zaměřeny na rodinu respondentů, na jejich dětství, kdy odpovídají na otázky, zda jim rodiče předčítali. Na současnost, zda si s rodiči stále čtou a kdo komu předčítá.

Otázka 14: Když jsi byl/a malý/ malá, četl Ti někdo z tvé rodiny?

Možnosti:

- a) ano, každý den
- b) ano, jen občas
- c) skoro vůbec, výjimečně
- d) nikdy

graf 10: Když jsi byl/a malý/ malá, četl Ti někdo z tvé rodiny? Srovnání škol.

Jak je uvedeno v teoretické části práce, v kapitole faktory ovlivňující čtení, největší vliv na děti mají rodiče, nejen to, zda je děti vidí číst, ale i to, zda rodiče svým dětem čtou. Tím totiž utváří pozitivní vztah dětí ke čtení i knihám. Předčítání dětem je považováno rodiči za oblíbenou aktivitu a většina rodičů svým dětem předčítala. Dle mezinárodního výzkumu PIRLS v ČR předčítá/ předčítalo více než 65 % rodičů. Průzkum dále poukazuje na souvislost mezi skórem čtenářské gramotnosti a velikostí domácí knihovny. Upozorňuje však na to, že se nejedná o přímou souvislost (hodně knih doma neznamená, že dítě bude čtenářsky gramotné, jsou nutné aktivity podporující čtenářství u dětí).

88 % dotázaných odpovědělo kladně, tedy, že jim rodiče v dětství četli. Konkrétně 46,58 % uvádí, že jim rodiče četli každý den a 41,1 % uvádí, že jim rodiče četli občas. Pouze 4,11 % uvádí, že jim rodiče nečetli nikdy.

Touto otázkou se zabývá více výzkumů. Často využívají možnosti dotázat se přímo rodičů. Výzkum národní knihovny z roku 2014 uvádí, že 65 % dotázaných rodičů dětem předčítalo, to potvrzují i výsledky mladších dětí ve věku 6 – 8 let (60 % ano, čtou mi stále, 34 % dříve mi četli, teď už nečtou). 21 % dětí ve věku 9 – 14 let rodiče stále předčítali a 66 % předčítali, ale už nečtou. Obdobné výsledky naměřil i výzkum v roce 2017. Dětem ve věku 6 – 8 let čte 82 % rodičů, 13 % rodičů dětem četlo, ale už nečte. U skupiny 9 – 19 let je velký pokles při aktuálním předčítání rodiči 14 %, 67 % respondentů uvádí, že jim rodiče předčítali.

Následující tabulka ukazuje možnou souvislost oblíbenosti čtení a rodičovského předčítání.

Tabulka 20: vztah předčítání rodiči a oblíbenost čtení. (všichni respondenti)

	Čtení 1	Čtení 2	Čtení 3	Čtení 4	Čtení 5
Ano, každý den	8,33 %	9,85 %	18,18 %	10,61 %	2,27 %
Ano, jen občas	6,06 %	6,06 %	12,88 %	10,61 %	6,06 %
Skoro vůbec, výjimečně	--	0,76 %	1,51 %	2,27 %	1,51 %
nikdy	0,76 %	--	0,76 %	0,76 %	0,76 %

Pouze necelé procento dotázaných, kterým rodiče nikdy nečetli, zvolilo čtení jako nejoblíbenější volnočasovou činnost. Na první místo ve výběru volnočasových aktivit čtení volili dotázaní, kterým rodiče v dětství četli pravidelně nebo občas. Stejně tak na druhé místo volili čtení žáci, kterým četli v rodině každý den nebo občas. Otázka 5 ukazuje, že nejlépe hodnocenou volnočasovou aktivitou byl sport a tvořivé činnosti, čtení bylo na třetím místě, to je vidět i v této tabulce. Dá se tedy vyvodit závěr, že pozitivnější postoj ke čtení mají žáci, jimž někdo z rodiny v dětství předčítal.

K zamyšlení jsou i údaje výzkumu *české děti jako čtenáři 2014*, kdy 75 % dotázaných rodičů předčítá svým dětem, považuje-li je za silné čtenáře, 63 % předčítá svým dětem, pokud je považuje za střední čtenáře, 44 % předčítá dětem, pokud je považuje za slabé čtenáře a pouze 32% dotázaných předčítá tzv. nečtenářům. Na jednu stranu je pochopitelné, že jsou-li rodiče motivováni čtenářstvím svých dětí, podporují je v tom a i nadále jejich čtenářství rozvíjejí. Na druhé straně je alarmující, že jen třetina rodičů

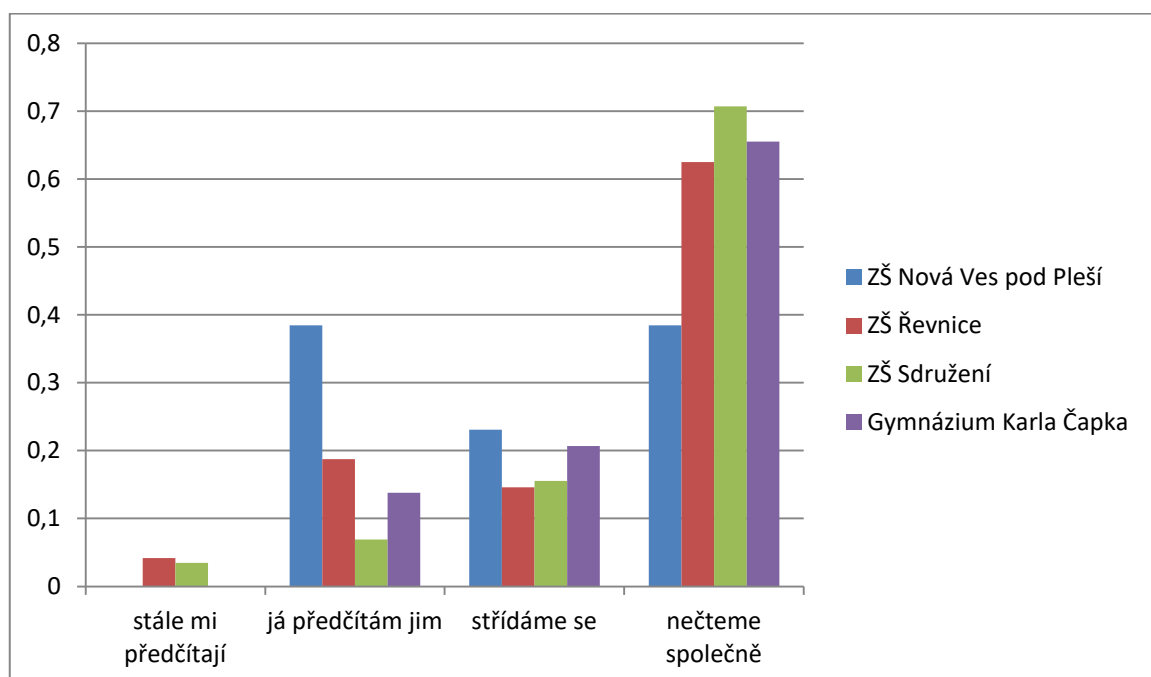
pokračuje v podpoře čtenářství u svých dětí, i když nemá tak kladnou zpětnou vazbu. Naopak, několikrát odborná literatura poukázala na potřebu nepřestat v předčítání i rozvoji četby, dokud dítě schopnost čtení nezvládne dobře. Velkou otázkou by v tomto případě mohli být žáci se specifickou poruchou učení, kteří s nácvikem čtení potřebují větší pomoc a potřebují větší podporu jak doma tak ve škole.

Otázka 15: Čte si s tebou někdo z rodiny stále s tebou?

Opět bylo na výběr ze čtyř možností:

- a) stále mi předčítají
- b) já předčítám jim
- c) střídáme se
- d) nečteme společně

Graf 11: Čte si s tebou někdo z rodiny stále s tebou? Srovnání škol.

Vzhledem k věku respondentů je spíše překvapením, že někteří rodiče ještě svým dětem předčítají. Může to být například z důvodu specifických poruch učení žáků. Často přichází pokles ze strany rodičů již při nástupu do školy a s každým dalším rokem školní docházky klesá. To potvrzuje i výzkum *České děti jako čtenáři* z roku 2014. Rodiče odpovídali na otázku: *Předčítáte Vy nebo jiní dospělí dítěti z knih?* Odpovědi byly řazeny dle ročníků školní docházky. V 1. třídě předčítá dětem 77 % dotázaných. Ve 2. třídě se

počet snížil na 65 % dotázaných. Největší pokles je patrný u rodičů žáků 3. třídy, kdy dětem předčítá jen 46 % dospělých.

Uvedená otázka není zaměřena jen na rodiče, ale může jít i o sourozence. Pokud by se jednalo o mladšího sourozence, bylo by na místě se ptát, zda je to povinnost (rodiče chtějí, aby dával pozor na mladšího sourozence) nebo to respondenti dělají dobrovolně.

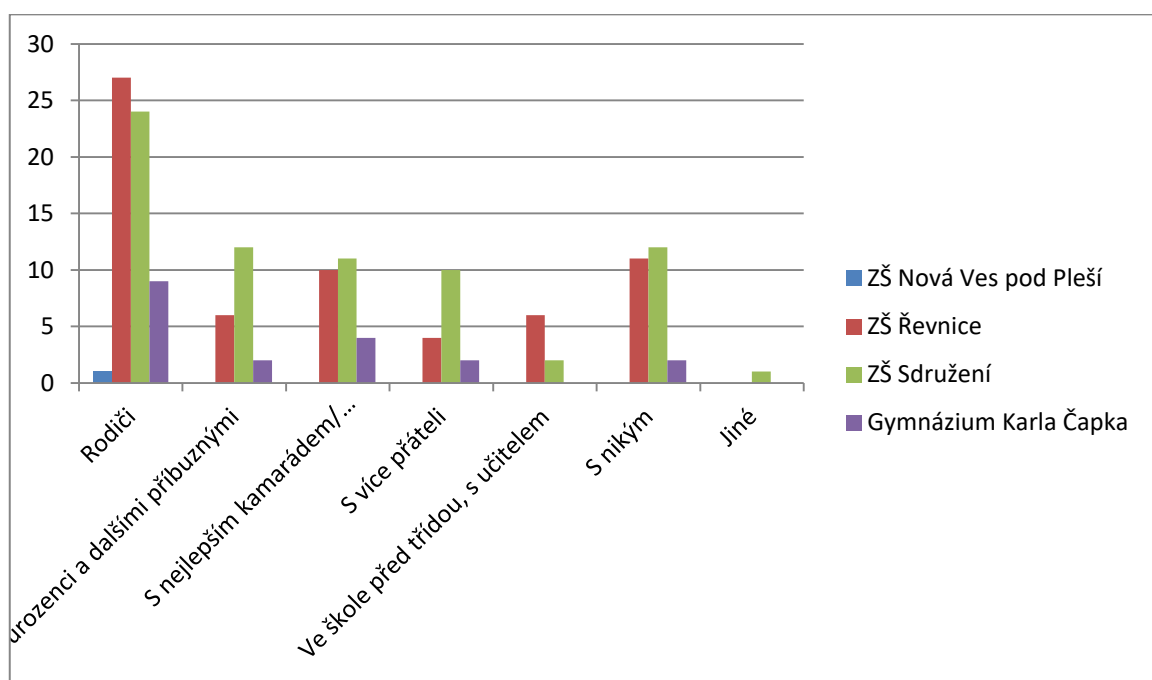
2,74 % žákům rodiče stále předčítají, 15,07 % žáků uvedlo, že předčítá členům své rodiny. 17,12 % uvádí, že se ve čtení se členy rodiny střídá. To vede ke společně strávenému času a podpoře čtenářství u dětí. 65,07 % dotázaných uvádí, že společně s rodinou nečtou. Uvedu ještě dvě odpovědi, které dvě jedenáctileté respondentky k otázce dopsaly. K odpovědi *nečteme společně* doplnila žákyně ZŠ Řevnice: „*Ale když máma nebo táta čtou bratrovi tak poslouchám.*“ Žákyně ZŠ Sdružení uvedla: *půjčuju si knihy navzájem s mamkou ☺*“ Toto sdělení je krásné, matka s dcerou mají společnou zálibu, o které si mohou povídat, což může být v období puberty jinak náročné.

Otázka 16: O tom co čtu, nejčastěji mluvím s:

- a) Rodiči
- b) Sourozenci a dalšími příbuznými
- c) S nejlepším kamarádem/ kamarádkou
- d) S více přáteli
- e) Ve škole před třídou, s učitelem
- f) S nikým
- g) Jiné

Opět dotázaní volili více odpovědí. Předpokladem bylo, že o své četbě mluví se svými přáteli nebo doma.

Graf 11: O tom co čtu, nejčastěji mluvím s...srovnání škol

Porovnání žáků z I. a II. stupně.

Tabulka 21: O tom co čtu, nejčastěji mluvím s...I. stupeň

	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
Rodiči	35	56,45 %	39,77 %
Sourozenci a dalšími příbuznými	10	16,13 %	11,36 %
S nejlepším kamarádem/ kamarádkou	17	27,42 %	19,32 %
S více přáteli	10	16,13 %	11,36 %
Ve škole před třídou, s učitelem	5	8,06 %	5,68 %
S nikým	11	17,74 %	12,5 %
Jiné	0	0 %	0 %
celkem	88	142%	100 %

Žáci I. stupně si nejčastěji povídají o své četbě s rodinou a to více než polovina. Nejčastěji si děti povídají o své četbě se svými rodiči. Čtvrtina odpovědí označuje přátele, konkrétně varianta nejlepší přítel je na druhém místě, hned po rodičích.

Tabulka 22: O tom co čtu, nejčastěji mluvím s....II. stupeň

	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
Rodiči	40	46,51 %	31,75 %
Sourozenci a dalšími příbuznými	18	20,93 %	14,29 %
S nejlepším kamarádem/kamarádkou	27	31,4 %	21,43 %
S více přáteli	17	19,77 %	13,49 %
Ve škole před třídou, s učitelem	4	4,65 %	3,17 %
S nikým	19	22,09 %	15,08 %
Jiné	1	1,16 %	0,79 %
celkem	126	147 %	100 %

Přestože stále největší zastoupení v odpovědi mají rodiče, je zde znát pokles oproti žákům I. stupně. Mírný vzestup lze pozorovat u sdílení četby se sourozenci a dalšími příbuznými. Mírný vzestup je vidět i u druhé nejčastější odpovědi nejlepší kamarádi. I sdílení přečteného s více přáteli se navýšilo oproti I. stupni. Shodně na třetím místě v četnosti odpovědi zůstává, že si děti o své četbě nepovídají s nikým.

Stejnou otázkou se zabývala i Nová škola, o. p. s., v rámci projektu „Brána ke vzdělávání: školní čtenářské kluby“. Jejich zjištění je shodné, nejvíce si děti povídají o četbě doma, druhou nejčastější variantou sdílení přečteného je s přáteli. Třetí nejčastější volbou bylo *s nikým*, stejně jako odpovědi žáků 5. a 6. tříd.

Možná by stálo za úvahu, proč děti svoji četbu nesdílí s ostatními, pokud si tento trend osvojí, budou jej přenášet následně i na své děti. Prostor pro sdílení přečteného by měla umožnit jak rodina, tak škola, kde se žáci touto formou mohou naučit poslouchat své spolužáky. Dále jsou žáci konfrontováni jiným názorem, kdy více dětí přečte stejnou knihu a na knize se jim líbí nebo nelíbí rozdílné věci.

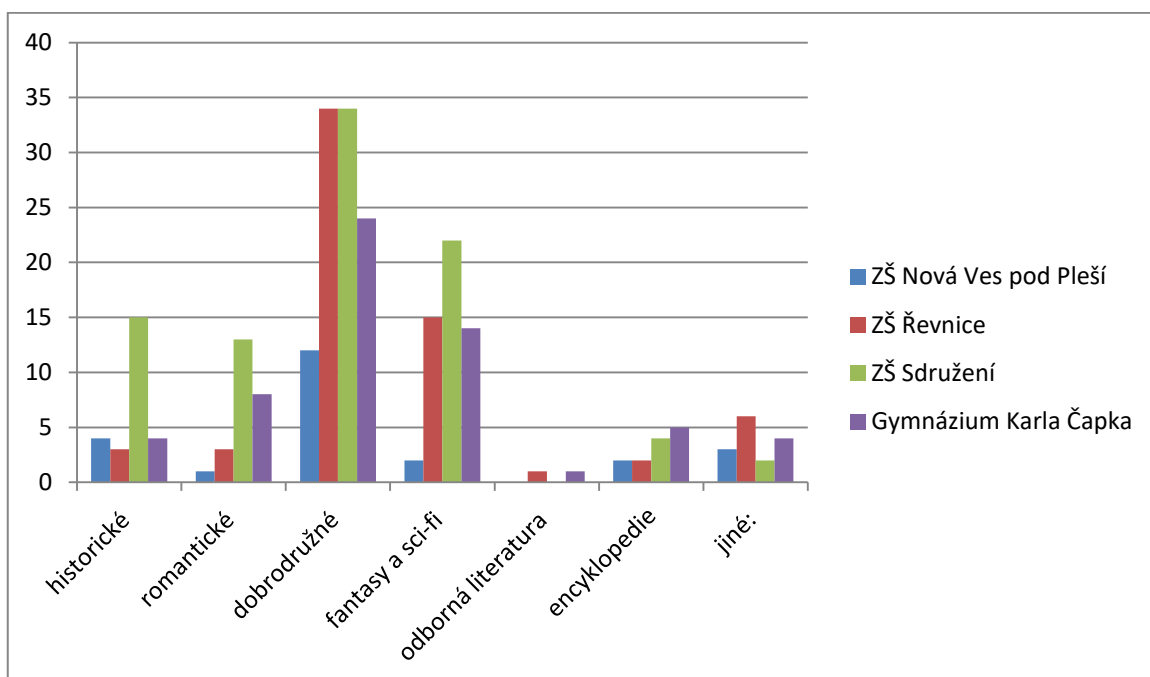
Otázka 17: Označ žánr, který považuješ za svůj neoblíbenější.

Možnosti:

- a) historické
- b) romantické
- c) dobrodružné
- d) sci-fi
- e) odborná literatura
- f) encyklopedie
- g) jiné: (doplň)

Preference žánrů u žáků bývá často sledovaným jevem. Dle dostupných informací z literatury a výzkumů vyplývá, že mezi nejoblíbenější žánry patří dobrodružné knihy a fantasy, sci-fi. Následující graf ukazuje odpovědi mých respondentů.

Graf 12: Nejoblíbenější žánr. Srovnání škol.

Jako nejoblíbenější žánr žáci shodně označili dobrodružnou literaturu a to v necelých 42 %, jako druhý nejoblíbenější žánr byla označena možnost fantasy a sci-fi a to ve 21 %. Třetí místo s 10,44 % obsadily historické knihy a v těsném závěsu 10,04 % získaly romantické knihy.

Tabulka 23 porovnává preference žáků I. a II. stupně.

Tabulka 23: preference knižních žánrů žáků I. stupně

I. stupeň	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
historické	13	20,97 %	12,62 %
romantické	9	14,52 %	8,74 %
dobrodružné	47	75,8 %	45,63 %
fantasy a sci-fi	15	24,19 %	14,53 %
odborná literatura	0	0 %	0 %
encyklopedie	6	9,68 %	5,83 %
jiné:	13	20,97 %	12,62 %
celkem	103	166 %	100 %

Kategorie jiné je u žáků I. stupně celkem vyrovnaná: třetina odpovědí v možnosti jiné byla označena jako vtipné knihy, komedie, druhá třetina zastupuje tajemné příběhy. Poslední třetina jsou horory, akční, komiks, bajky, a konkrétně knihy fotbalu.

Tabulka 24: preference knižních žánrů žáků II. stupně

II. stupeň	Počet odpovědí	Podíl z počtu respondentů	Podíl z počtu odpovědí
historické	13	15,12 %	8,9 %
romantické	16	18,6 %	10,96 %
dobrodružné	57	66,28 %	39,04 %
fantasy a sci-fi	38	44,19 %	26,03 %
odborná literatura	2	2,33 %	1,37 %
encyklopedie	9	10,47 %	6,16 %
jiné:	11	12,79 %	7,53 %
celkem	146	170 %	100 %

Jiné: čtvrtina se shoduje na vtipných knihách, mohly bychom k nim připočítat i napínavé blázniviny. Pětinu jiných knih zastupují komiksy. Zajímavou volbou jsou

tragické příběhy a životní příběhy, horory, detektivní román. Zarážejíc je varianta je mi to jedno. Tento žák uvádí, že z vlastní vůle přečte 3 - 4 knihy za rok a knihy si vybírá na doporučení učitele.

Preference výběru knih se u respondentů I. a II. stupně nemění. Knihy musí být vtipné, napínavé a umožnit dětské fantazii se rozvinout.

Shodné údaje naměřil i výzkum Ivany Gejgušové *Čtenářství žáků základních škol. Jak čtou české děti?*³⁵ Výzkumníci nechali děti vybrat své oblíbené knihy (respondenti mohli označit tři možnosti) a následně je odborníky nechali žánrově zařadit. Na prvním místě se umístila dobrodružná literatura s 35%, na druhém místě se umístil žánr fantasy, s 34 %. Zastoupení na třetím a čtvrtém místě je opačné v porovnání s výběrem svých respondentů. Ve výzkumu *Jak čtou české děti?*, je dívčí literatura na třetím místě, historická literatura je až na osmém místě v hodnocení oblíbenosti.

I výzkumy národní knihovny se zaměřily na preferenci žánrů dětských čtenářů. V roce 2014 patřily u dětí ve věku 9 – 10 let k nejoblíbenějším knihám pohádky a pověsti, dále pak knihy o přírodě a zvířatech. Mezi další oblíbené žánry patří komiks a dobrodružné knihy. Ve věkové kategorii 11 – 12 let jsou to dobrodružné knihy, knihy o přírodě a zvířatech a komiksy. S rostoucím věkem se preference mění, u žáků ve věku 12 – 13 let jsou na prvním místě dobrodružné knihy, na druhém místě fantasy příběhy a příběhy o přírodě a zvířatech, na třetím místě knihy o lásce a příběhy o dětech. V roce 2017 jsou preference uváděny u celé skupiny dětí ve věku 9 – 14 let. Ve výsledcích výzkumu je uvedeno pět nejoblíbenějších dětských žánrů, jedná se o komiksy, dobrodružnou literaturu, knihy o přírodě a zvířatech, fantasy/ sci-fi, příběhy o dětech a mládeži. Žánry jsou řazeny dle oblíbenosti.

Žáci ještě mohou mít problém s označováním žánru u knih. To ukazují i odpovědi žáků, kteří psali, že preferují vtipnou literaturu. V následující otázce se věnuje oblíbeným spisovatelům, titulům knih a hlavním postavám.

---

³⁵ Jak čtou české děti?: Stručná zpráva o výsledcích analýzy [online]. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2003 Copyright ©. str. 14

Otázka 18: Zvol si, prosím, postavu či obsah své nejoblíbenější knihy a v několika větách je popiš.

Před vyhodnocením odpovědí, uvádím ještě výsledky výzkumů dětského čtenářství.

Výzkum *české děti jako čtenáři* upozorňuje na velkou rozmanitost čtenářského vkusu dětí ve věku 9 – 14 let. Z celkového počtu 1 057 dotázaných bylo vybráno jen 28 knih, které měly pět a více hlasů. Nejpopulárnější knihou, lépe řečeno knihami, v této věkové kategorii byly knihy *Harryho Pottera* od Joane Kathleen Rowlingové. Druhou nejoblíbenější knihou je *Deník malého poseroutky* od Jeffa Kineyho. Třetí nejoblíbenější knižní ságou je série *Stmívání* od Stephenie Meyerové. Dále ještě uvádí žebříček deseti nejpopulárnějších autorů, kteří byli vybráni alespoň deseti respondenty (příloha 3).

České děti a mládež jako čtenáři z roku 2017 uvádí tituly, které žáky ve věkové kategorii 9 – 14 let nejvíce zaujaly. Jsou to: *Deník malého poseroutky*, *Harry Potter*, *Encyklopedie/ naučná literatura*, *Robinson Crusoe*, *Anička*, *Deník mimoňky* a další.

Výzkum I. Gajgušové uvádí jako nejčastější titul *Deník malého poseroutky* od Jeffa Kinneye. Druhý nejčastěji uváděný autor byl Thomas Brezina, na třetím místě je autorka Joane Kathleen Rowlingová a její knižní série *Harry Potter*.

Na vyhodnocení této otázky jsem se těšila. Moc ráda poslouchám žáky vyprávět o své četbě, vždy mě překvapí, jakou postavu si vyberou a z jakých důvodů. Jejich pohled je vždy jedinečný. Bohužel jsem byla nemile překvapena relativně velkým počtem žáků, kteří na tuto otázku neodpověděli. Neočekávala jsem, že všichni žáci budou postavu nebo obsah důkladně popisovat, stačilo jen napsat oblíbenou postavu, popřípadě knihu. Každou odpověď jsem pečlivě přečetla, pokud žák neuvedl celé jméno postavy nebo přímo název knihy, snažila jsem se podle popisu danou postavu nebo knihu najít. Ve 13 případech se mi to bohužel nepodařilo.

Celkově na tuto otázku neodpovědělo 19 žáků. Nejvíce z nich bylo z II. stupně ZŠ Sdružení, celkem 13 žáků. U 16 odpovědí jsem nebyla schopná dohledat název knihy, někdy byl popis opravdu stručný. U několika odpovědí bylo těžké určit, zda měl žák na mysli knihu, komiks nebo film (seriál) například: *Hry o trůny*, *Matrix*, *Hurvínek*, *Hulk*, *kapitán Amerika*, *Kuky....*, několik žáků uvedlo oblíbenou postavu z filmu nebo seriálu.

Vzhledem ke své praxi na I. stupni, jsem očekávala mezi oblíbenými autory například J.K. Rowling, David Williams a Jeff Kiney. Co se týče tematiky, u dívek jsem očekávala knihy s tématy koní. Všechny mé hypotézy se potvrdily.

Následující odpověď budu interpretovat nejprve skrze autory. Autorem nejčastěji jmenované knihy byl Jeff Kiney (Deník malého poseroutky) a to v 9,5 %, na prvním místě se umístil s naprostou převahou odpovědí. Na druhém místě byl Jo Nesbo (Doctor Proktor) 3,9 %. Na třetím místě se umístila J. K. Rowlingová (Harry Potter) se 3 %. Čtvrté místo se shodným počtem hlasů obsadili čtyři autoři Jaroslav Foglar, Lincoln Pierce, David Williams a Jacqueline Wilsonová. Tyto autor volilo 2,3 %. U těchto autorů nebudu uvádět název knihy, neboť často žáci volili různé tituly. Pouze u jediného z těchto autorů se žáci shodli na jednom titulu, jedná se o Lincolna Pierce, autora knihy Velkej frajer Nate. Na pomyslném pátém místě se umístilo šest autorů, jsou to Thomas Brezina, Rose Cooperová, John Green, C. S. Lewiss, Karl May a J. R. R. Tolkien. U všech těchto autorů, žáci označovali shodné knižní tituly. Největším překvapením pro mě byl Karl May. Překvapilo mě, že v dnešní době, kdy je literatura pro děti a mládež hojně zastoupena se někteří žáci vrací k literatuře svých rodičů.

Podíváme-li se na jmenované tituly, kdy žáci popisovali jejich obsah nebo jednu postavu, zjistíme, že se žáci shodli na deseti titulech. Jak je vidět výš, nejvíce žáků má v oblíbené knižní sérii Deník malého poseroutky. Tato kniha se dětem dobře čte, textu není mnoho a je hojně doplňován ilustracemi. Na druhém místě je opět knižní série, tentokrát Doktor Proktor. Třetí místo obsadila knižní série od J.K. Rowlingové čaroději Harry Potterovi. Čtvrté místo obsadil opět hrdina knižní série, Velkej frajer Nate od Lincolna Pierce. Páté místo obsadilo šest knih, které byly shodně zastoupeny v 1,6 %. Zde je jejich podrobný výpis: Drby z dívčích záchodků, knižní série Hobit, Hvězdy nám nepřály, Klub tygrů, knižní série Letopisy Narnie a knižní série Vinnetou.

Jak je vidět, velice často si žáci vybírají knižní série. Není neobvyklé, že si přečtou od autora jednu knihu, poté druhou a konkrétního autora začnou cíleně vyhledávat. To se často děje u knih Davida Williamse, kdy žáci často říkají, že se jim líbí, jak autor píše, dobře popisuje postavy a již si všimly, že často v příběhu absentují rodiče, nebo nejsou nejlepšími rodiči, jaké by si dítě přálo.

Velice hezky postavy nebo knihy samotné popisovali studenti gymnázia Karla Čapka a žáci 6. třídy ZŠ Řevnice. Je vidět, že žáci mají zkušenost s popisem své četby.

5.1 Shrnutí dotazníkového šetření

Hlavním cílem dotazníku bylo ověřit si platnost a pravdivost otázek i na malém vzorku respondentů. Všechny odpovědi tohoto dotazníku byly srovnány s několika průzkumy prováděnými v průběhu let v ČR, konkrétně se jednalo o výzkumy: Jak čtou české děti (2003), Brána ke vzdělávání: školní čtenářské kluby (Nová škola, o. p. s., 2013/2014), čtenářství žáků základních škol (2015), české děti jako čtenáři (národní knihovna 2014), české děti a mládež jako čtenáři (národní knihovna 2017), PIRLS (2016).

Naměřené výsledky jsou platné jak u menšího vzorku, tak u většího vzorku.

První otázky jsou směřované ke školnímu prostředí. Jako nejčastější pomůckou využívanou ve škole ke čtení jsou čítanky, tedy svým způsobem učebnice, další variantou jsou knihy vybrané učitelem. Zde může být problém v podporování četby u dětí, ani knihy, které vybírá učitel, nemusí být pro děti atraktivní. Především, pokud se učitel pravidelně nezajímá o aktuální dětskou četbu. Naopak může děti od čtení odehnat nezajímavou četbou, nebo náročnou četbou neodpovídající úrovni čtenářů. Další zjišťovanou aktivitou učitelů, byla kontrola přečtených knih. Dobře zvolenou metodou, může učitel podporovat čtenářství u dětí. Nejčastější metodou kontroly je čtenářský deník. Poslední otázkou vztahující se přímo ke škole, byla povinná četba. Většina respondentů uvedla, že povinnou četbu má od učitele zadánu. Nebylo zjišťováno, jakou formu má, zda je jedná jen o počet knih, které musí žáci přečíst, nebo o konkrétní knižní tituly. Všechny výsledky týkající se školy odpovídaly naměřeným výsledkům výše zmíněných výzkumů. Rozhodně to neznamená, že je to správně nebo špatně. Dá se z toho posoudit jen aktuální situace ve školách.

Několik otázek se přímo i nepřímo dotazovalo na rodinu a další sociální skupiny, které žáky obklopují. Tyto otázky se zaměřují na čtenářské zázemí v rodině. Nejen materiální, které zjišťovalo počet knih v domácnosti a přítomnost dětské knihovny. Ale i nemateriální, konkrétně čtení rodičů dětem, které je pokládáno za jednu z nejdůležitějších předčtenářských aktivit. Vzhledem k tomu, že nebylo možné doptat se rodičů, bylo zajímavé sledovat, co si žáci a studenti pamatují. Z odborné literatury vyplývá, že rodiče dětem nejčastěji čtou do konce první třídy, tedy do doby, kdy se děti naučí číst samostatně. Jedná se tedy o věk 6 – 8 let. Vzhledem k věku respondentů (10 – 13 let), měly by si tyto aktivity pamatovat. Většina dotázaných odpovídala kladně. Druhá otázka tohoto typu se dotazovala na stále přetrvávající společné čtení se členy rodiny. Většina odpovědí zněla - *nečteme společně*, jednou hezkou odpovědí bylo: „*Když čtou rodiče sourozenci,*

poslouchám“. To ukazuje, že čtení rodičů je jak užitečnou tak příjemnou aktivitou. Mezi otázky dotazující se nepřímou na sociálněekonomický status rodiny byla otázka, odkud žáci získávají knihy. Jednou z možností byl dárek, tedy předpoklad, že se rodina podílí na rozvoji čtení u dětí a může si to materiálně dovolit. Druhou možností bylo půjčování od kamarádů, tato odpověď předpokládala, že se děti o četbě společně baví a proto si knihy doporučují (viz další otázka) a půjčují. Poslední možností bylo půjčování v knihovně, knihovna je dalším faktorem, který ovlivňuje mladé čtenáře. Další otázka tohoto typu se dotazovala na sdílení přečteného. Nejčastější odpovědí u žáků z I. i II. stupně byla rodina, druhou pak přátelé.

Zbylé otázky jsou zaměřeny především na čtenáře. Od úvahy nad důležitostí četby, přes četnost a frekvenci čtení, po preferenci volnočasových aktivit. Většina dětí uvedla, že četba je důležitá, potvrzuje to i počet přečtených knih z vlastní vůle – 5 a více. Čtení se jako volnočasová aktivita umístilo na třetím místě. Nejoblíbenější volnočasovou aktivitou byl shodně u žáků I. i II. stupně zvolen sport. Druhé místo se liší podle věku žáků, žáci z I. stupně vybrali tvořivé činnosti. Žáci z II. stupně a primy gymnázia vybrali média – televize, počítač, hry, internet. Všichni dotázaní se shodli, že domácí práce jsou nejméně oblíbenou volnočasovou aktivitou. Jedna otázka byla směřována na výběr knihy. Všichni dotázaní se shodli, že si knihy vybírají podle zkráceného obsahu, poté podle doporučení kamarádů a podle názvu. Je zajímavé, že doporučení rodiny bylo u žáků 5. ročníků na čtvrtém místě a u starších dětí na pátém místě. Přestože si děti od rodičů a rodiny nenechávají tak často radit ve výběru knih, nejčastěji s nimi o přečtených knihách hovoří. O knihách si povídají s nejlepším přítelem i dalšími kamarády. Nejméně vybranou odpovědí byl učitel a třída. Nejrozsáhlejší otázky se zaměřovaly na oblíbený žánr a konkrétní knihu. Žánrově se všichni respondenti shodli na dobrodružných knihách, u oblíbené knihy to bylo těžší. Z celkového počtu 148 žáků jich 19 neodpovědělo, 16 odpovědí nebylo možné přiřadit k autorovi nebo názvu knihy. Pracovala jsem se sto třinácti obsahy knih a mezi neoblíbenější autory a knihy patří Jeff Kiney (*Deník malého poseroutky*), Jo Nesbo (*Doctor Proktor*) a J. K. Rowlingová (*Harry Potter*).

Celkově bych si dovolila říct, že čtení neupadá do zapomnění. Děti čtou, ne tolik jako tomu bylo před dvaceti lety, ale čtou. Knižní trh je velice dobře zásoben četbou pro děti, rodiny, školy i knihovny se děti snaží k četbě přivést různými způsoby. Čtenářství se ale postupně vyvíjí, jeho nejvýraznější pokles je kolem 13 – 14 roku. Důvody jsou různé, děti čtení nebaví, je pro ně obtížné, nebo nemají čas, protože se věnují jiným aktivitám.

Často se setkáváme s tím, že se ke čtení v průběhu let vrátíme. Musíme tedy doufat, že pokud budou děti mít dobré čtenářské základy (budou dobře ovládat techniku čtení, umět pracovat s textem a další), budou se ke knihám (nebo elektronickým čtečkám) ve volných chvílích vracet a čas na čtení si najdou.

5. Polostrukturovaný rozhovor s učiteli I. a II. stupně oslovených žáků

5.1 Cíl polostrukturovaného rozhovoru

Cílem polostrukturovaného rozhovoru bylo zjistit postoj pedagogů k rozvoji čtenářství u žáků. Jejich názor na zadávání a kontrolování četby žáků. A jejich názor na výsledky české republiky v mezinárodních výzkumech.

5.2 Výzkumný nástroj

Pro doplňující šetření jsem zvolila kvalitativní výzkumnou metodu polostrukturovaného rozhovoru (viz příloha č. 2).

Polostrukturovaný rozhovor se skládal z 5 otevřených otázek. Otázky byly předem připravené.

Otázky byly zaměřené na osobní názor a postoj vyučujícího k četbě žáků.

5.3 Výzkumný vzorek

Rozhovory jsem vedla s pěti učiteli základní školy a jedním speciálním pedagogem, který na jedné škole vede reedukace žáků se specifickými poruchami učení.

Dotazovaným učitelům jsem nejprve shrnula téma své diplomové práce, abych jim nastínila okruh otázek. Poté jsem přešla k samotným otázkám rozhovoru.

S učiteli jsem vedla polostrukturovaný rozhovor pomocí předem připravených otázek. Jejich odpovědi jsem si s jejich dovolením zapisovala během rozhovoru do záznamového archu.

Dotazovanými byly, třídní učitelky z I. stupně a učitelky Českého jazyka z II. stupně. Jmenovitě bych chtěla poděkovat Mgr. Evě Hanykřové, Mgr. Karle Koubové, Mgr. Ladě Kuběnkové, Mgr. Aleně Rajtmajerové, Mgr. Radce Vodičkové a Mgr. Tereze Matouškové za jejich ochotu a otevřený přístup k rozhovoru.

5.4 Polostrukturované rozhovory s učiteli

Otázka 1: Je podle Vás rozvoj a podpora čtenářství úkolem rodiny, nebo je tento úkol plně v kompetenci školy? A proč.

Všichni učitelé se shodují, že rozvoj čtenářství u dětí je primárně úkolem rodiny. Děti by tedy měly do školy přijít již s vybudovaným pozitivním vztahem ke knihám. Škola by jim měla pomoci tyto postoje rozvíjet.

Zde se učitelé shodují i s odbornou literaturou, která upozorňuje na důležitost čtenářského zázemí v rodině. Ukazuje důležitost společně stráveného času při čtení i jiných volnočasových aktivitách, sdílení přečteného mezi členy rodiny. Škola má nepochybně za úkol naučit děti číst, ale jak uvádí speciální pedagog, bez podpory rodiny by to nešlo. Vždyť i příprava do školy a plnění úkolů společně s rodiči dětem ukazuje, že je to důležité a buduje to jejich vztah a postoj ke škole.

Velice výstižně odpověděla paní učitelka z I. stupně: „*Rozvoj a podpora čtenářství je určitě primárně úkolem rodiny – k rozvoji čtenářství a vztahu ke knihám dochází ve velmi raném věku. Dítě získává vztah ke knihám tím, že si s ním knížky rodiče od malička prohlíží a čtou. Dítě by mělo i doma vidět, že rodiče sami čtou knihy či časopisy, jsou pro ně důležité. Ukazovat si s dítětem v jednoduchých obrázkových knížkách je možné již před ukončením prvního roku. Ve škole již nikdy není možné věnovat se rozvoji čtení tak intenzivně jako v rodině, vztah ke čtení je u dítěte posilován tím, že mu rodiče přikládají důležitost, tráví u čtení hezké společné chvíle.*“

Otázka 2: Řekla byste, že je ve škole na rozvoj a podporu čtenářství dostatečný prostor? Především na daném stupni kde působíte?

Odpovědi učitelů z I. stupně se ve většině shodují, uvádí, že prostor na čtení je. Učitel si může propojovat hodiny, navazovat na sebe v jednotlivých předmětech. Může více využívat různé techniky, jako jsou čtenářské dílny nebo projekty na různá témata. Jedna paní učitelka poukazuje na nedostatečnou časovou dotaci na čtení, ve 4. a 5. třídě se jedná o jednu vyučovací hodinu týdně.

Pokud by učitel striktně dodržoval předepsaný plán a čtení se věnoval jen jednu vyučovací hodinu, bylo by to nedostatečné. Využije-li ke čtení i jiné předměty (přírodovědu, vlastivědu), může čtenářství žáků rozvíjet lépe.

Obdobný problém uvádí i vyučující z II. stupně. Žákům se učitelé střídají, ne vždy je možná mezipředmětová spolupráce, je to náročné nejen na čas, organizaci, ale i zhodnocení. Další problém je v hodinové dotaci českého jazyka. Nesmíme zapomínat, že v sedmých a devátých třídách se žáci připravují na přijímací zkoušky a je potřeba se tomu částečně přizpůsobit.

Proto i z těchto důvodů je důležitá podpora ze strany rodiny.

Otázka 3: Zadáváte žákům přesné množství knih, které musí během roku přečíst? Pokud ano, mají zadány konkrétní tituly?

U této otázka panovala shoda, většina dotázaných žákům zadává požadovaný počet knih k přečtení. Počet knih se liší podle ročníku i učitele. Jak na I. tak i na II. stupni mají žáci možnost číst knihy dle svého výběru. Na II. Stupni k tomu ještě přibývají knihy z doporučeného seznamu literatury, ze kterého si žáci vyberou určitý počet titulů.

Opakovaně uváděly paní učitelky 10 knih, tedy 1 kniha měsíčně/ školní rok. Toto číslo by se mohlo zdát na první pohled vysoké, ale není to tolik. Pokud by průměrně přečetl žák 3 - 5 stran denně, za měsíc přečte přibližně 120 stran, což odpovídá délce dětské knihy. Pokud žák o této povinnosti ví, může si knihy načíst dopředu (během prázdnin).

Otázka 4: Je četba žáků kontrolována formou čtenářských deníků nebo čtenářských listů? Pokud ano, jaká je jejich struktura/obsah. Pokud ne, uveďte formu kontroly četby. (ústní přednes, prezentace...)

Opět se všichni dotázaní shodují, že žakovskou četbu kontrolují.

Na I. stupni učitelé kombinují písemné zpracování a ústní projev. Nároky se zvyšují úměrně s postupem do vyšších ročníků. Na ústní projev na II. stupni již není tolik času. Učitelé využívají především čtenářské listy s předem danou strukturou. Jedna paní učitelka uvádí problém s podvody – žáci opiší obsah z přebalu knihy. Proto čtenářský list doplňuje úvahou o knize.

Otázka 5: Dle mezinárodních průzkumů, české žáky čtení spíše nebaví, souhlasíte s tímto zjištěním? Proč myslíte, že tomu tak je?

- S tvrzením, že žáky čtení nebaví, učitelé souhlasí. Uvádí, že některé žáky čtení nebaví, neboť jsou lákavější způsoby trávení času, jako je sledování televize, hraní počítačových her, surfování na internetu. *„Dále určitě dnešní děti nevidí pravidelné čtení v rodině. Navíc rodiče dnes musí skutečně vyvinout úsilí, aby dětem vytvořili prostor, kdy mají čas a klid si číst. To je poměrně nepohodlné, děti velmi usilovně vyžadují přístup k technice a hraní her, rodiče často rezignují.“* (učitelka z II. Stupně)

Jako velký problém vidí učitelé špatné vyjadřování dětí, malou slovní zásobu i nedostatečně zvládnuté čtenářské dovednosti.

Druhý důvod proč žáci nečtou, jak uvádí paní učitelka z I. stupně i speciální pedagog, může být znevýhodnění díky specifické poruše učení či jiné znevýhodnění. To se u žáků objevuje poměrně často. Je vždy na uvážení učitele, zda takové žáky bude nechávat číst nahlas, nebo je toho ušetří. Obě varianty mají svá pozitiva i úskalí.

Motivující je, že v počátku školní docházky má stále velký vliv učitel. Uchopí-li učitel v této době výuku čtení zábavnou formou a klade-li na sdílení přečteného důraz, může tím podpořit a posílit pozitivní vztah dětí ke knize.

Závěr

Tato práce se věnuje čtenářství žáků 5. a 6. tříd základních škol a studentům prvního ročníku osmiletého gymnázia. Jedná se o žáky a studenty ve věku 10 – 13 let.

Teoretická část je věnovaná pojmům čtení, čtenářství a čtenářská gramotnost. Tyto pojmy na sebe navazují a doplňují se. Čtení je naučenou dovedností, kterou si žáci osvojují nejčastěji v průběhu školní docházky. Nejprve se děti učí číst písmena, slabiky a jednotlivá slova. Jakmile dětem začnou přečtená slova a věty dávat smysl, budou rozumět textu, je potřeba se jim věnovat a podporovat je, aby si mohly ke čtení vybudovat pozitivní vztah. V této chvíli se dá hovořit o rozvoji čtenářství. Když si dítě začne povídat o knihách, začne si vybírat knihy samo a uvažuje nad příběhy, stává se čtenářem. Čtenářství nevyskytuje jen tak samo od sebe, je potřeba jej rozvíjet a podporovat, dlouhodobě a soustavně. S ohledem na věk, je potřeba volit správné knihy, nevhodně zvolené knihy, mohou rozvoj čtenářství zbrzdit nebo zastavit. Čtenářská gramotnost je schopnost texty nejen číst, ale rozumět jim a umět je použít a využít. Nejedná se jen o texty informační, ale i estetické. Bez čtenářské gramotnosti, by se člověk nemohl dále vzdělávat a své vzdělání nadále uplatňovat, nebyl by funkčně gramotný.

Další část práce se věnuje faktorům ovlivňujícím čtenářství. Mezi tyto faktory patří rodina, škola a další instituce a sociální skupiny. O nezastupitelném vlivu rodiny vypovídají výsledky nejen českých výzkumů, ale i mezinárodní práce. V dnešní době se často hovoří o rozvoji pregramotnosti, pomocí vyprávění, předčítání, prohlížení si knížek a leporel. Všechny aktivity spojené s knihami, komunikací, nebo zpěvem, které vyvolávají pozitivní pocity, nepřímo ovlivňují dětské čtenářství. Pokud dítě vidí své rodiče trávit čas s knihou, ovlivňuje ho to, neboť děti se učí nápodobou. Stejně tak nezastupitelnou roli má škola, ta má děti naučit číst, psát a počítat, má je naučit jak pracovat s texty a pomoci jim s dalším studiem. Má žákům předat informace, ukázat jim různé druhy textů a umět jim pomoci s výběrem knih, které jim mohou v daném období pomoci. Má jim zprostředkovat nové zkušenosti a být jim určitou oporou. Současně s rodinou a školou děti ovlivňují média. Žijeme v době, kdy je vše rychlé, dostupné, snadno vyhledatelné. Je jednodušší si pustit film, než si přečíst knihu, na to je potřeba mnoho energie, zklidnění a soustředění. Televize a internet jsou každodenní součástí života. Na děti působí přímo i nepřímo přes sociální skupiny. Přesto se ukazuje, že pokud děti chtějí, najdou si na čtení knih čas. Nedá se tedy říct, že by dnešní způsob života byl proti čtení, jen je potřeba dětem ukázat, že volný čas by měl být naplněn rozmanitými aktivitami. Další instituce, které mají možnost

ovlivnit dětské čtenáře, jsou knihovny. Ty však potřebují podporu ze strany rodiny i školy. Děti samy často do knihoven nepřijdou. Knihovny mají mnoho programů zaměřených na rodiny s dětmi i starší děti. Často spolupracují i se školou, kdy připravují besedy, nebo seznamují malé čtenáře se svým prostředím a nabízejí jim nové knihy.

Kvantitativní dotazník, který je vyhodnocován v empirické části si kladl za cíl, zjistit postoje, názory a zkušenosti týkající se čtení a čtenářství žáků a studentů ve věku 10 – 13 let. Odpovědi byly porovnávány vzájemně, u žáků z I. stupně ZŠ a II. stupně ZŠ (i gymnázia) a následně s výzkumy uskutečněnými v České republice. Všechny zjištěné výsledky odpovídají průzkumům uskutečněným na území ČR. Počínaje oblastí zaměřenou na školu – používání čítanek v hodinách čtení, zadávání i kontrola četby skrze čtenářské deníky a ústní referáty. Přes část zaměřenou na rodinu. Na otázky věnované předčítání, které potvrdily, že rodiče dětem předčítaly, avšak s přibývajícím věkem toho nechali a o četbě si již tolik nepovídají. Další otázkou směřovanou na rodinu je obstarávání knih dětem, jakým způsobem je získávají. Nejčastějším způsobem nabývání knih je dárek. Více než tři čtvrtiny českých žáků v mezinárodním výzkumu PIRLS uvedlo, že by měly radost, kdyby dostaly knihu jako dárek. Což svědčí o tom, že čtení patří k oblíbeným aktivitám školních dětí. Další otázka směřovaná na čtenářské zázemí v rodině, se věnovala vybavenosti domácí knihovny. Nejčastěji děti odhadovaly, že mají doma nad 200 knih. To odpovídá i výsledkům výzkumu J. Trávníčka *Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení z roku 2010*, který uvádí, že průměrná česká domácnost má doma 245 knih. Většina dětí má i svou vlastní knihovnu, ta čítá v rozmezí 11 – 50 knih. Nejzajímavější byly otázky zaměřené přímo na samotné čtenáře. Při známkování volnočasových aktivit od nejoblíbenější po neoblíbené, se čtení umístilo v polovině. Toto tvrzení potvrzuje i množství četby z vlastní vůle (nad rámec školních povinností). Děti přečtou ročně pět a více knih pro zábavu. U čtení vydrží v průměru 30 – 60 minut a čtou několikrát týdně. Všechny tyto odpovědi ukazují, že čtení je v organizovaném volném čase dětí zastoupeno. Knihy si nejčastěji vybírají podle obsahu, což svědčí o rozvinutém čtenářství, neboť dětem není jedno, co čtou. Druhým motivem výběru knihy je doporučení kamaráda. O čtení si všichni respondenti nejčastěji povídají s nejlepším kamarádem nebo s někým z rodiny. Mezi nejoblíbenější žánr patří dobrodružná literatura. S postupem věku se výběr mění i podle genderových preferencí. Mezi oblíbené knihy patří obecně knižní série, nejčastěji Deník malého poseroutky od Jeffa Kinneye, který byl do češtiny přeložen přibližně v roce 2009. Doctor Proctor od Jo Nesbo, konkrétně první díl série o Doctorovi vyšla v roce 2012.

A stále oblíbený Harry Potter od J. K. Rowlingové, který se v knihkupectvích objevil již v roce 2002. Samozřejmě byly mezi oblíbenými knihami zastoupeny i novější publikace, tyto jsou zastoupeny nejčastěji.

Druhou částí empirické části jsou rozhovory s učiteli českého jazyka. V práci je prezentováno jen jejich vyhodnocení, nejsou zde přepisovány. Učitelé se u většiny otázek shodli. Shodují se na nezastupitelnosti rodiny i školy při utváření čtenářství u dětí. Konkrétně se shodují, že primární úlohu má rodina a škola následně navazuje a rozvíjí čtenářské aktivity dětí. Samotní učitelé žáky ke čtení vedou, nejčastěji formou povinné četby, která ve vyšších ročnících má charakter výběrové četby. Žáci dostávají seznamy, ze kterých si vybírají konkrétní tituly. Potvrzují, že nejčastější formou kontroly jsou čtenářské deníky, nebo čtenářské listy. Na důvody poklesu oblíbenosti čtení u dětí shodně uvádějí velké množství dostupných volnočasových aktivit. V nižších ročnících i přetrvávající problémy s technikou čtení.

Práce si kladla za cíl, srovnat výsledky dotazníku s výzkumy provedenými v České republice. Potvrdilo se, že naměřená data odpovídají i malému relativně specifickému výběru respondentů. Všichni respondenti byli ze Středočeského kraje, z obcí a měst nedaleko hlavního města i z hlavního města Prahy.

Druhým cílem bylo, srovnat mezi sebou žáky z I. stupně a žáky z II. stupně. Největší rozdíly jsou u počtu knih povinné četby, ta se s přechodem na II. stupeň zvyšuje. U ostatních otázek jsou rozdíly nepatrné.

Práce měla čtyři hlavní výzkumné otázky. První otázka vztahující se k zadávání povinné četby učiteli s předem domluvenými výstupy se potvrdila. Již od I. stupně mají žáci za úkol přečíst zadané množství knih a písemně svou četbu doložit.

Druhá otázka se nepotvrdila, žáci 6. ročníků se četbě ve volném čase věnují méně, než žáci 5. ročníků. Důvod proč tomu tak je, nebyl v dotazníku přesně specifikován. Ve volnočasových aktivitách se čtení umístilo na 3. místě stejně jako u žáků z I. stupně. Naopak povinná četba stoupla a volnočasová četba klesla. Toto může být hlavním důvodem, povinné tituly zabraly místo knihám vybíraným dle vlastního vkusu.

Třetí otázka se částečně potvrdila. Z pěti nabízených okruhů trávení volného času, se četba umístila na 3. místě. Čtení patří mezi oblíbené dětské aktivity.

Poslední otázka se také potvrdila. Děti si pamatují, že jim rodiče předčítali. Domácí knihovny jsou zásobené knihami, děti mají své vlastní knihovny a v četbě jsou

rodinou podporovány. Nejčastější formou podpory je darování knihy, dále pak sdílení přečteného.

Z výsledků dotazníků vyplývá, že žáci školu nepovažují za partnera v oblasti četby. U otázky: O tom, co čtu, nejčastěji mluvím s... byla školní třída a učitel z 214 odpovědí označen jen 9 krát. Na tom, by bylo dobré zapracovat. Bohužel jak potvrdily i rozhovory s učiteli, ve škole při hodinách českého jazyka, není dostatečný prostor na individuální rozhovory o přečtených knihách.

Seznam použité literatury

Tištěná literatura

1. FRIEDLANDEROVÁ, Hana, Irena PRÁZOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. *České děti a mládež jako čtenáři 2017*. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-804-8
2. GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Čtenářství žáků základních škol: Primary school pupil reading habits*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2015. ISBN 978-80-7464-783-3.
3. KAPOUNOVÁ, Jana a Pavel KAPOUN. *Bakalářská a diplomová práce: od zadání po obhajobu*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0079-8.
4. METELKOVÁ SVOBODOVÁ, Radana. *Formování čtenářské gramotnosti v prostředí školy se zaměřením na žáky mladšího školního věku*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2013. ISBN 978-80-7464-451-1.
5. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
6. ŠLAPAL, Miloš, Hana KOŠTÁLOVÁ a Ondřej HAUSENBLAS. *Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum Nový Jičín, 2012. ISBN 978-80-905036-8-7
7. TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize : (2007)*. Brno: Host, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1.
8. VRTALOVÁ, Lucie. Cesta ke čtenářskému klubu v Obecní knihovně Chocerady. *Čtenář*. 2019, 71(3), 86-88. ISSN 0011-2321.

Elektronické zdroje

1. ATO: Z médií dávají děti nejčastěji přednost televizi, ta předčí i počítačové hry nebo internet - Nielsen Admosphere. *Nielsen Admosphere* [online]. Copyright ©2019 Nielsen Admosphere, a.s.. Dostupné z: <https://www.nielsen-admosphere.cz/press/ato-z-medii-davaji-deti-nejcasteji-prednost-televizi-ta-predci-i-pocitacove-hry-nebo-internet/>
2. Česká školní inspekce ČR - Mezinárodní šetření PIRLS 2016 - Národní zpráva. *Česká školní inspekce ČR - Home* [online]. Copyright © 2017 Česká školní inspekce. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PIRLS/Narodni-zpravy/Mezinarodni-setreni-PIRLS-2016-Narodni-zprava>

3. Home | ELINET. *Home* | *ELINET* [online]. Copyright © ELINET 2015. Dostupné z: <http://www.eli-net.eu/>
4. Iva Nebeská (2017): ČTENÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL: <https://www.czechency.org/slovník/ČTENÍ>
5. Jak čtou české děti?: Stručná zpráva o výsledcích analýzy [online]. Praha: Gabal Analysis & Consulting, 2003 Copyright ©. Dostupné z: https://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_cten_jak_ctou_ceske_deti.pdf
6. Jiří Trávníček (2017): ČTENÁŘ A ČTENÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny. URL: <https://www.czechency.org/slovník/ČTENÁŘ A ČTENÍ>
7. Knihovna Český Těšín - Škola naruby. *Knihovna Český Těšín - Knihovna je tu pro vás!* [online]. Dostupné z: <https://www.knihovnatesin.cz/skola-naruby>
8. Mullis, I. V. S., & Martin, M. O. (Eds.). (2015). *PIRLS 2016 Assessment Framework* (2nd ed.). Retrieved from Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center website: <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/framework.html>
9. Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Foy, P., & Hooper, M. (2017). *ePIRLS 2016 International Results in Online Informational Reading*. Retrieved from Boston College, TIMSS & PIRLS International Study Center website: <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/international-results/>
10. Noc s Andersenem. *Noc s Andersenem - Vítejte* [online]. Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz/o-projektu.html>
11. PISA products - PISA. *OECD.org - OECD* [online]. Copyright © 2018 OECD. Dostupné z: <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/PISA-2018-draft-frameworks.pdf>
12. Role rodičů, učitelů a moderních technologií v rozvoji čtenářské gramotnosti žáků 4. tříd ZŠ v České republice. Sekundární analýza PIRLS 2016. Praha: Česká školní inspekce, [2019] [online] Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el_publicace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/ID-165-SA-PIRLS-2016_elektronicka-verze_FINAL_9-5-2019.pdf

13. Výzkumná zpráva k evaluačnímu šetření projektu Brána ke vzdělávání – školní čtenářské kluby | Nová škola, o.p.s. *Nová škola, o.p.s* [online]. Copyright © Nová škola, o.p.s. 2013. Dostupné z: <http://novaskolaops.cz/vyzkumna-zprava-k-evaluacnimu-setreni-projektu-brana-ke-vzdelavani-skolni-ctenarske-kluby>
14. Významné akce knihoven | Portál Knihovny.cz. *Knihovny.cz* [online]. Copyright © 2015. Dostupné z: <https://www.knihovny.cz/Portal/Page/vyznamne-akce-knihoven>

Přílohy

Příloha 1 – dotazník

Milí žáci,

jsem studentkou Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a tento dotazník jsem vytvořila, abych zjistila jaký je Váš vztah ke čtení knih. Vaše odpovědi mi poslouží jako podklad pro mou diplomovou práci. Dotazník je anonymní, proto se nepodepisujte. Dotazník nebude nijak hodnocen a klasifikován. Děkuji vám za vyplnění co nejpravdivějších a upřímných odpovědí, pracujte prosím samostatně.

Věk : _____

Pohlaví : Muž Žena

Třída : _____

1. Z čeho čtete ve škole? Zaškrtni všechny možnosti, které platí.

- a) Čítanka
- b) Knihy, které vybírá učitel
- c) Knihy, které vybírá někdo z žáků
- d) Časopisy
- e) Vytisknuté, okopírované texty, úryvky z knih
- f) Další, napiš jaké. _____

2. Kolik knih musíš do školy (povinná četba) přečíst za rok?

- a) 0-2
- b) 3-4
- c) 5 a více

3. Jakým způsobem je tvoje četba kontrolována, zaškrtni všechny možnosti které platí.

- a) čtenářský deník
- b) ústní referát
- c) jiným způsobem _____ (doplň)

4. Myslíš si, že je četba důležitá

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

5. K následujícím činnostem přiřaď čísla od 1 do 5 podle toho, co ve volném čase děláš nejraději (1) a co nejméně rád (5). Každé číslo od 1 do 5 můžeš použít jen jednou.

_____ četba

_____ televize, počítač - hry, internet

_____ tvořivé činnosti např. malování, zpěv, hra na nástroj, keramika, ruční práce aj.

_____ sport, výlety, procházky, pobyt v přírodě

_____ nákupy, domácí práce, pomoc v domácnosti

6. Kolik knih za rok přečteš z vlastní vůle (dobrovolně ve volném čase) ?

- a) 0-2
- b) 3-4
- c) 5 a více

7. Jak často si čteš?

- a) Každý den
- b) Několikrát za týden
- c) Jen o víkendu
- d) Občas (několikrát za měsíc)
- e) Jen výjimečně
- f) Nečtu, když nemusím

8. Jak dlouho si vydržíš číst?

- a) Méně než 30 minut
- b) 30 až 60 minut
- c) Více než hodinu, až několik hodin

9. Odkud většinou získáváš knihy?

- a) Z knihovny
- b) Půjčuji si od kamarádů
- c) Dostávám knihy jako dárek
- d) Jinak: _____

10. Podle čeho si vybíráš knihu?

- a) Podle doporučení učitele
- b) Podle doporučení někoho z rodiny
- c) Podle doporučení kamarádů
- d) Na základě reklamy v časopise, TV, plakátu...
- e) Podle obalu
- f) Podle názvu knihy
- g) Podle zkráceného obsahu na přebalu
- h) Podle autora
- i) Sám si knihy nevybírám
- j) Jinak _____

11. Kolik máte doma knih?

- a) do 10 knih
- b) 11 - 50 knih
- c) 51 - 100 knih
- d) 101 - 200 knih
- e) nad 200 knih

12. Máš svou vlastní knihovnu? Pokud NE pokračuj u otázky 15.

- a) Ano
- b) Ne

13. Pokud ANO, kolik v ní máš knih?

- a) Do 10 knih
- b) 11 – 50 knih
- c) 51 – 100 knih
- d) 101 – 200 knih

14. Když jsi byl malý, četl Ti někdo z Tvé rodiny z knih?

- a) Ano, každý den
- b) Ano, jen občas
- c) Skoro vůbec, výjimečně
- d) Nikdy

15. Čte si někdo z rodiny stále s Tebou?

- a) Stále mi předčítají
- b) Já předčítám jim
- c) Střídáme se
- d) Nečteme společně

16. O tom, co čtu, nejčastěji mluvím s:

- a) Rodiči
- b) Sourozenci a dalšími příbuznými
- c) S nejlepším kamarádem/kamarádkou
- d) S více přáteli
- e) Ve škole před třídou, s učitelem
- f) S nikým
- g) Jinak: _____

17. Označ žánr, který považuješ za svůj nejoblíbenější

- a) historické
- b) romantické
- c) dobrodružné
- d) sci-fi
- e) odborná literatura
- f) encyklopedie
- g) jiné: _____ (doplň)

18. Zvol si, prosím, postavu či obsah své nejoblíbenější knihy a v několika větách je popiš.

- a) postava
- b) obsah (nejzajímavější popsat)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

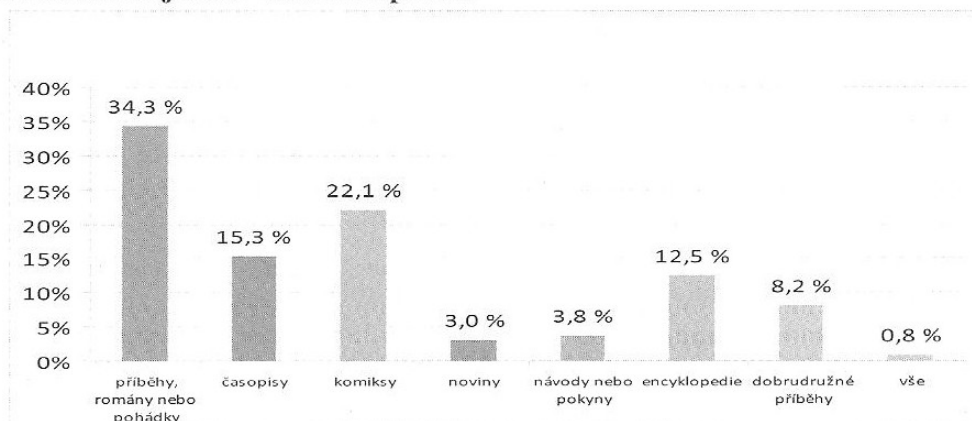
.....

.....

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Příloha 2

Graf 64: Zdroj čtení – žáci 1. stupně ZŠ

Zdroj: *Formování čtenářské gramotnosti v prostředí školy se zaměřením na žáky mladšího školního věku.*

Příloha 3 - Autor oblíbené knihy – TOP 10 (děti 9 – 14 let)

autor	Zastoupení v %
J. K. Rowlingová	7 %
Jeff Kiney	5 %
J. R. R. Tolkien	3 %
Thomas Brezina	3 %
Jaroslav Foglar	3 %
Božena Němcová	2 %
Astrid Lindgrenová	2 %
Jules Verne	2 %
Daniel Defoe	2 %
John Flanagan	2 %

Zdroj: české děti jako čtenáři

Příloha 4 – polostrukturovaný rozhovor

Čtenářství rozhovor

- 1. Je podle Vás rozvoj a podpora čtenářství úkolem rodiny, nebo je tento úkol plně v kompetenci školy? A proč.**

- 2. Řekla byste, že je ve škole na rozvoj a podporu čtenářství dostatečný prostor? Především na II. stupni kde působíte?**

- 3. Zadáváte žákům přesné množství knih, které musí během roku přečíst? Pokud ano, mají zadány konkrétní tituly?**

- 4. Je četba žáků kontrolována formou čtenářských deníků nebo čtenářských listů? Pokud ano, jaká je jejich struktura/obsah. Pokud ne, uveďte formu kontroly četby (ústní přednes, prezentace...)**

- 5. Dle mezinárodních průzkumů, české žáky čtení spíše nebaví, souhlasíte s tímto zjištěním? Proč myslíte, že tomu tak je?**

Abstrakt

Diplomová práce s názvem Čtenářství žáků v teoretické části definuje pojmy čtení, čtenářství a čtenářská gramotnost. Popisuje faktory ovlivňující čtenáře a přibližuje jejich přímé i nepřímé působení na žáky a jejich čtenářství. Poslední kapitola teoretické části je věnována několika výzkumům dětského čtenářství realizovaným v České republice.

Empirická část se věnuje kvantitativně kvantitativnímu šetření, provedenému formou anonymních dotazníků u žáků 5. a 6. ročníků základních škol a žáků primy osmiletého gymnázia. Dotazník se zaměřuje na zadávání a kontrolu žakovské četby, na podporu čtenářství ze strany rodiny, na individuální postoje žáků k četbě a jejich žánrovou preferenci. Výsledky jsou uváděny v procentech, aby byly srovnatelné s výsledky jiných výzkumů uskutečněných v České republice. Druhou část empirické práce tvoří shrnutí kvalitativních polostrukturovaných rozhovorů s třídními učiteli z I. stupně základních škol a učiteli českého jazyka z II. stupně základních škol. Výsledky dotazníkového šetření i výstupy z rozhovorů odpovídají výsledkům výzkumů uskutečněných v České republice. Při srovnání odpovědí žáků jednotlivých ročníků panovala u většiny shoda, lišily se jen odpovědi u povinné četby a oblíbenosti volnočasových aktivit.

Abstract

The diploma thesis called Pupils' reading activities in the theoretical part defines the terms reading, reading activities and reading literacy. It describes factors influencing the readers and their direct and indirect influence on pupils and their reading. The last chapter of the theoretical part is devoted to several researches on children's reading in the Czech Republic.

The empirical part is devoted to the quantitative-qualitative survey carried out in the form of anonymous questionnaires for the pupils of the 5th and 6th grades of primary schools and the pupils of the 1st grade of eight-year grammar school. The questionnaire focuses on assigning and controlling pupils' reading, supporting reading by the family, pupils' individual attitudes to reading and their genre preferences. The results are given as a percentage to be comparable with the results of other researches carried out in the Czech Republic. The second part of the empirical work consists of a summary of qualitative semi-structured interviews with class teachers from primary schools and with Czech language

teachers from secondary schools. The results of the questionnaire survey and the results of the interviews correspond to the results of the research developed in the Czech Republic. When comparing the responses of the pupils of different grades, there was a consensus in most of them, only the responses to compulsory reading and favour of leisure activities differed.